

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Gyakorlati Német Nyelvtan az ausztriai birodalombeli főelemi tanodák negyedik osztályának számára

Bécsben, 1859

Második szakasz

[urn:nbn:at:at-ubi:2-13287](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:at:at-ubi:2-13287)

Második szakasz.

Összetett és összevont mondatok.

X.

A visszamutató névmásokról.

A.

Német-magyar gyakorlatok.

Schuldig sein, tartozni, adósnak lenni; zu Gebote stehen, rendelkezés(é)re, parancs(á)ra állni; wählen, választani; Redlichkeit, becsületesség; Hilfe, segély; das Ziel, cél; streben, törni, (ra, re), törekedni; Schritt, lépés; der Dienst, szolgálat; Gebrauch, használat: Gebrauch machen (von etwas), vminek hasznát venni; die Distel, bogács; Zutrauen, bizalom; Umgang, társalkodás; verleiten, vezetni, csábítani; Sand, homok; umgehen, társalogni, barátkozni; steigen, mászni; erscheinen, megjelenni, mutatkozni.

Ich werde das Buch demjenigen geben, welcher am fleißigsten ist, und diese Nadeln derjenigen, welche

am artigsten sein wird. Hier ist das Geld, welches ich Ihnen schuldig bin, und die Bücher, welche Sie mir geliehen haben. Alles, was ich besitze, steht Ihnen zu Gebote. Wählen Sie unter meinen Büchern diejenigen, welche Ihnen gefallen. Dieser Vater, dessen Sohn krank ist, ist sehr traurig. Das ist die Frau, deren Kinder sehr gut lernen. Ich habe einen Bedienten, auf dessen Redlichkeit ich mich verlassen kann. Die Freunde, auf deren Hilfe wir rechnen, haben uns verlassen. Fliehet alle diejenigen, deren Sitten nicht rein sind. Das Glück ist jenes Ziel, nach welchem jeder strebt. Der Augenblick, in welchem wir geboren werden, ist ein Schritt zum Tode. Derjenige, der einen Dienst erweist, soll darauf vergessen; derjenige, welcher ihn empfängt, soll sich dessen erinnern. Nicht Reichtümer machen uns glücklich, aber der Gebrauch, welchen wir davon machen. Entdeckt niemanden das Geheimnis, welches man euch anvertraut. Die Geizigen gleichen den Eseln, welche Gold tragen und Disteln fressen. Schenke dein Zutrauen nur Personen, die es verdienen, und fliehe den Umgang derjenigen, welche dich zur Sünde verleiten wollen. Der junge Mensch, von dem ich spreche, ist der Freund meines Vaters. Ein großmüthiges Herz schreibt die Wohlthaten auf den Sand, welche andere von ihm erhalten haben. Sage mir, mit wem du umgehst, und ich werde dir sagen, wer du bist. Das sind die Freunde, denen wir so oft schreiben. Hier ist der Baum, auf den er gestiegen ist, und von dem er gefallen ist. Es gibt einen Richter im Himmel, vor den wir alle einst erscheinen müssen. Es gibt (vannak) Menschen, die schwarz von Farbe (szinökro nézve) sind. Wer ihm schmeichelt, den liebt er; was ihm gefällt, das kauft er.

B.

J e g y z e t e k.

1. A visszamutató névmás *welcher, welche, welches* úgy ragoztatik mint a kérdő *welcher, welche, welches*; csak az egyesszámú sajátítóban *o h. welches, welcher, welches*, mondatik: *dessen, deren, dessen*; és a többes számú sajátítóban *o h. welcher, mondatik deren*.

A visszamutató *der, die, das* úgy ragoztatik mint a mutató *der, die, das*; csak a többes számú sajátítóban *derer* helyett mondatik *deren*.

2. A visszamutató névmások a főnévvel melyre vonatkoznak, csak számban és nembem egyeznek meg, az eset pedig a kérdéstől vagy az elüljárótól függ. P. o.

Der ¹Schüler, ³welchem ich das Buch gegeben habe.

Der ¹Vater, ³dessen Sohn krank ist.

Das Glück ist das ¹Ziel, nach ³welchem jeder strebt.

Ich kenne die ⁴Frau, ³deren Kinder sehr gut lernen.

3. A visszamutató mondatokban, vagyis melyek visszamutató névmással, vagy más visszamutató szóval, minők pl. *wovon, womit, wozu, stb.* kezdődnek, az ige a mondat végére, az összetett időkben pedig a megédigé az igenév vagy határozatlan mód után jó. Az elválasztható rag-elüljárók: *an, auf, aus* sat. az igétől el nem különítetnek. P. o.

Der Schüler, welcher so fleißig lernt.
Das Buch, welches ich dir geliehen habe.
Die Feder, womit du den Brief schreiben wirst.
Der Herr, welcher mit der Post abreiset.

C.

Magyar-német gyakorlatok.

Vélemény, die Meinung; roszat beszélni, üblesz reden; ártatlanság, Unschuld; védeni, schützen; kar, der Arm; festék, die Farbe; megtartani, behalten; gyapju, Wolle; ruházat, Kleidung; gyönyörködtetni, ergötzen; alkalom, Gelegenheit; gonoszság, Bosheit; hűségtelenség, Treulosigkeit; tudatlanság, Unwissenheit; tiszteletreméltó, achtungswert; elviselhető, tűrhető, erträglich; nyilatkoztatni, nyilvánossá tenni, offenbaren.

Azon ember, ki önmagával mindig elégedett, ritkán van megelégedve másokkal. A jó nevelés legnagyobb kincs; szeressétek tehát (also) azokat, kiktől azt nyeritek. Az a boldog, ki sorsával elégedett. Azok, kik mindenkinek tetszeni akarnak, szokottan senkinek sem tetszenek. Nincs jó véleményünk azokról, kik barátaikról roszat beszélnek. Van Isten az égben, kinek karja védi az ártatlanságot. Szerencsés az, ki oly hű baráttra talált; kinek hűségében megbízhatik. Az az ur, a kinél laktunk, tegnap megérkezett. Szép lovat hozott magával (mitbringen), melynek színe (Farbe) hasonlított a tiedéhez. Két kis kutyát is fog nekem átengedni (abtreten), melyeknek hűségét s ügyességét ismered. Csak a teheneket tartja meg magának, melyeknek

tejével kis leánykája táplálkozik, (sich nähren). Azon ember, kinek semmi sem tetszik, sokkal szerencsétlenebb, mint az, ki senkinek sem tetszik. Lajos nem akarja eladni juhait, melyeknek gyapjából sok haszna van. Antal nem adja el madarait, melyeknek éneke ötet és gyermekeit gyönyörködteti. Azok, kik hibáinkra figyelmesekké tesznek, legjobb barátaink. Megtartom azt a ruhát, melyet ajánlottál. Nem hiszek annak, ki titkainkat nyilvánossá teszi. Annak gonoszsága, ki minket gyaláz, türhetőbb, mint annak hűségtelensége, ki minket elárul (verrathen). Ismerem azt a személyt, kitől ön e hirt vette.

XI.

Kiegészítése a határozatlan és parancsoló módnak.

A.

Német-magyar gyakorlatok

1.

Határozatlan mód *zu* nélkül.

Berschieben, elhalasztani; spazieren gehen, sétálni menni; weggehen, elmenni; schießen, löni; zielen, irányozni; verbinden, összekötni; aber auch, hanem — is; denn, mert; wenn, ha; das Gewitter, zivatar; ehe, mielőtt; sonst, különben, máskép; doch, mégis, mindazáltal; achtgeben, vigyázni.

Was du heute thun kannst, verschiebe nicht auf morgen. Freund! du mußt arbeiten; ich kann dir nicht helfen. Wenn ihr spazieren gehen wollet, so müßet ihr vor zwei Uhr weggehen. Man muß in der Schule achtgeben, wenn man etwas lernen will. Es muß die Nacht geregnet haben, denn die Straßen sind naß. Es muß irgendwo ein Gewitter gewesen sein. Ihr müßet gut geschlafen haben, wenn ihr nichts gehört habet. Ihr dürfet in der Schule nicht schwätzen, sonst könnt ihr bestraft werden. Du magst sagen, was du willst, ich kann dir doch nicht glauben. Wir sollen unsere Ältern lieben, ihnen gehorchen, und immer so handeln, wie es Gott haben will. Christus lehrte uns beten. Gewöhnlich lernt man schreiben, wenn man schon lesen kann. Man kann aber auch das Lesen mit dem Schreiben zusammen verbinden. Wir sehen täglich die Sonne auf- und untergehen. Ich höre die Vögel singen. Ehe man redet, muß man denken. Reden ohne zu denken (*gondolkodás nélkül*) heißt schießen ohne zu zielen (*célozás nélkül*). Gute Nachbarn helfen einander arbeiten.

2.

Határozatlan mód zu és um zu szócskával.

Erfreut sein, örvendeni; uneinig, egyenetlen, viszálkodó; anfeinden. (4. es.) ellenségeskedni (val, vel), fenekedni (ra, re); Schwäche, gyöngeség; nachsichtig sein, elnézőnek lenni; Lust, kedv; bedauern, sajnálni; sich richten, irányozni magát, alkalmazkodni; Beleidigung, sértés, sérelem; rächen, bosszulni; es ist billig, méltányos; künstlig, jövőendő, jövő.

Ich bin erfreut euch wieder zu sehen; aber den ersten Tag, wo ihr hier seid, habe ich den Verdruß, euch uneinig zu sehen. Wir sind auf der Welt um einander zu lieben, und nicht, um einander anzu- feinden. Jeder Mensch hat Schwächen, und wir haben Ursache gegen einander nachsichtig zu sein. Du hast keine Ursache dich zu beklagen, und ich habe keine Lust dich zu bedauern. Man ist nicht immer im Stande das zu thun, was man will. Wir haben kein Recht zu verlangen, daß sich andere nach uns richten. Es ist besser die Beleidigungen zu verzeihen, als dieselben zu rächen. Es ist billig diejenigen zu belohnen, die uns dienen. Es ist besser zu Hause zu bleiben, als in diesem schlechten Wetter auszugehen. Er wünscht mit Ihnen zu sprechen. Wir hoffen morgen einen Brief von unserm Bruder zu erhalten. Ich kann hoffen ihn künftige Woche zu sehen. Dieser Mensch ist würdig geliebt zu werden.

3.

Parancsoló mód.

Körülírva sollen és lassen igékkel.

Die Achtung, *tisztelet*; die Mahlzeit, *lakoma*, *'ét- kezés*; die Dürftigkeit, *szükölködés*; Mitleid haben, *szánni*; Nachsicht haben, *elnézni*, *elnevezéssel lenni*; streng, *szigorú*; unbedachtsam, *vigyázatlan*; entfernen, (sich), *eltérni*; sich begnügen, *megelégedni*.

Sei höflich gegen jedermann. Habe Achtung (*légy tisztelettel*) für ältere Personen. Seid einfach in euren Kleidern und mäßig in euren Mahlzeiten. Laßt uns nachsichtig sein (seien wir nachsichtig) gegen die Fehler anderer. Laßt uns arbeitsam sein, und

wir werden nie in Dürftigkeit leben. Ihr sollet keinen Umgang mit den Bösen haben. Wir sollen sanft und geduldig sein. Haben wir Mitleid mit den Unglücklichen. Lasset uns gerecht in allen unsern Handlungen sein. Habet Rücksicht gegen andere, und seid streng gegen euch selbst. Der Schüler gehorche dem Lehrer, der Kranke gehorche dem Arzte. Halten wir immer unser Wort, und geben wir es nie unbedachtsam. Wende deine Zeit gut an, handle immer rechtschaffen, und entferne dich nie von dem Wege der Tugend und der Ehre. Verlange nicht, was du nicht haben kannst, und begnüge dich damit, was die Vorsehung dir gegeben hat.

B.

J e g y z e t e k.

1. A határozatlan mód a német nyelvben jelen és mult idővel bir s vagy zu és um zu szócskákkal vagy nélkülök használtatik. A német nyelvnek határozatlan igéveli szólásmódjai magyarul különféle-képen adatnak vissza, a mint ez a következő, jól betanulandó átnézetből látható.

H a t á r o z a t l a n m ó d.

Jelen idő.	{	h a b e n , lenni valamijének; zu haben, um zu haben, hogy legyen valamije, hogy birjon valamivel; ohne zu haben, anélkül hogy lenne valamije.
		s e i n , lenni; zu sein, um zu sein, hogy legyen; ohne zu sein, a nélkül hogy lenne <i>vagy</i> volna.
		w e r d e n , lenni valamivé; zu werden, um zu werden, hogy legyen valamivé; ohne zu werden, a nélkül, hogy valamivé lenne.

Jelen idő.

Cselekvő: l o b e n , dicserni, zu loben, um zu loben,
hogy dicserjen; ohne zu loben,
a nélkül, hogy dicserne.

r e i s e n , utazni; zu reisen, um zu reisen,
hogy utazzon; ohne zu reisen,
a nélkül, hogy utazna.

Szenvedő: gelobt werden, dicsértetni; gelobt
zu werden, um gelobt zu wer-
den, hogy dicsértessék; ohne
gelobt zu werden, a nélkül,
hogy dicsértetnék.

Mult idő.

gehabt haben { hogy volt valamije, hogy birt
gehabt zu haben { legyen valamit;
gewesen sein {
gewesen zu sein { hogy volt, hogy volt legyen;
geworden sein {
geworden zu sein { hogy valamivé lett, h. valamivé
lett legyen;
{ gelobt haben { hogy dicsért, hogy dicsért
{ gelobt zu haben { legyen;
{ gereiset sein { hogy utazott, hogy utazott
{ gereiset zu sein { legyen;
{ gelobt worden sein { hogy dicsértetett, hogy
{ gelobt worden zu sein { dicsértetett legyen,

er soll { gehabt haben, gewesen sein,
er kann { geworden sein, gelobt haben,
er muß { gereiset sein, gelobt worden
sat. { sein.

... }
lehet }
kell }
sat. }
hogy { birt (vmit), volt legyen,
lett valamivé, dicsért
legyen, utazott legyen
dicsértetett sat.

Szenv. Cselekvő.

Multidő.	ohne	{	gehabt zu haben, gewesen zu sein, geworden zu sein, gelobt zu haben, gereiselt zu sein, gelobt worden zu sein.
	a nélkül hogy	{	lett volna (neki), birt volna, volt — utazott — valamivé lett — dicsért — dicsértetett volna.

2. A határozatlan mód *zu* és *um zu* nélkül használtatik:

a) Ezen társas (azaz csak másokkal együttjáró) igék után: dürfen, können, mögen, sollen, müssen, lassen, wollen.

b) ezen igék után: heißen, helfen, hören, sehen, lehren, lernen, gehen.

(L. ezen fejezetben az 1. alatti német gyakorlatot).

Minden más ige után, mint szinte különféle fő- és melléknevek után a határozatlan mód *zu* szócskával (vagy a célzatnak annál erősb előtűntetésére *um zu* val használtatik).

Az elválasztható rag-elüljárókkal összetett igék-nél a *zu* szócska a középre tétetik; p. o.

anfangen, anzufangen. (L. e fejezetben a 2 alatti német gyakorlatot).

3. A határtalan mód főnév gyanánt is használtatik és pedig *das* nemszócskával. P. o. Ich kann lesen, schreiben und rechnen; tudok olvasni, írni és számolni. Das Lesen, das Schreiben und das Rechnen sind die wichtigsten Gegenstände; az olvasás, írás és számolás a legfontosabb tárgyak.

E példából látni, hogy a főnévvé lett határozatlan mód a magyarban jobbra *ds és* képzetű nevekkel adatik vissza.

4. A parancsoló mód *sollen* és *lassen* társas igékkel is szokott képeztetni.

Parancsoló mód.

Egyes szám.

2. Személy. { Legyen neked! *habe!* du *sollst* *haben!*
légy! *sei!* du *sollst* *sein!*
légy (valamivé)! *werde!* du *sollst* *werden!*
dicsérj! *lobe!* du *sollst* *loben!*
dicsértessék! *werde gelobt!* du *sollst* *ge-*
lobt werden.

3. Személy. { Legyen neki! *habe er!* er *soll* *haben!*
lass ihn haben!
legyen (ó)! *sei er!* er *soll* *sein!* *lass ihn*
sein!
legyen (vá vé)! *werde er!* er *soll* *werden*
lass ihn werden!
dicsérjen! *lobe er!* er *soll* *loben!* *lass*
ihn loben!
dicsértessék! *er werde gelobt!* er *soll* *ge-*
lobt werden!

Többes szám.

1. Személy. { Legyen nekünk! *haben wir!* *wir sollen*
haben! *lasset uns haben!*
legyünk! *seien wir!* *wir sollen sein!* *lasset*
uns sein!

1. Személy. Legyünk (vá vé)! werden wir! wir sollen werden! lasset uns werden!
dicsérjünk! loben wir! wir sollen loben!
lasset uns loben!
dicsértessünk! werden wir gelobt! wir sollen gelobt werden.

2. Személy. Legyen nektek! habet! ihr solltet haben!
legyetek! seiet (seid)! ihr solltet sein!
legyetek (vá vé)! werdet! ihr solltet werden!
dicsérjete! lobet! ihr solltet loben!
dicsértessetek! werdet gelobt! ihr solltet gelobt werden.

3. Személy. Legyen nekik! habent. sie! sie sollen haben!
lasset sie haben!
legyenek! seien sie! sie sollen sein! lasset sie sein!
legyenek (vá vé)! werden sie! sie sollen werden!
lasset sie werden!
dicsérjenek! loben sie! sie sollen loben!
lasset sie loben!
dicsértessenek! werden sie gelobt! sie sollen gelobt werden.

(L. e. fejezetben a 4. alatti német gyakorlatot.)

C.

Magyar-német gyakorlatok.

1.

A megszomorodott, der Betrübte, Traurige; kíváncsi, vorzüglich; tárgy, Gegenstand; káros, nachtheilig; meghűtés, das Erfälten; kihevülni, sich erhitzen;

gondolat, der Gedanke; játék, das Spiel; félni, fürchten haben.

Nem mehetek veled sétálni, mivel (dein) sok teendőm van ¹⁾. Tartozunk a megszorodottakat vigasztalni, a szegényeket pedig (und) gyámolítani. Minden ember tartozik dolgozni s a mellett (dabei) ennie és innia is kell, ha élni akar. A ki nem akar dolgozni, az ne egyék. A tanoncok tartoznak tanulni kiválólag írni, olvasni és számolni, miután az írás, olvasás és számolás legfontosabb tárgyak. Az evésben és ivásban mértékletesek legyünk. Semmi sem ártalmasabb az ember egészségének, mint a test meghűlése, ha kihevültünk munkában, futásban, vagy tánczban Elmegyünk-e holnap sétálni? E könyvet nem ajándékozhatom önnek. Mindenkiel ki olvasni tud, közölhetjük gondolatainkat. Szomszédunk fiának katonává kellett lennie. A tanodában keveset kellett tanulnod, mivel igen keveset tudsz. Mihály mindig engedelmes volt, azért (darum) szerencsésné kellett lennie.

2.

Rajta lenni, ügyekezní, trachten; elfelejteni szokni, zu vergessen pflegen; sor, die Reihe; megnyugtanni, befriedigen; igaztalanság, das Unrecht; szenvedni, lei-

¹⁾ A magyar nyelvnek ezen szólásmódjait: Sok teendőm van, vagy: sok tennivalóm van; sok leírandó tárgyam, vagy: sok leírni valóm van; a németben mindig zu szócskával összekötött határozatlan móddal kell fordítani. P. o. Sok írni valóm van; ich habe viel zu schreiben. Sok tennivalóm van; vagy: Sok a teendőm; ich habe viel zu thun.

ben; kegyetlen, nehéz, kellemetlen, hart, unangenehm; elhagyatott, verlassen; tánczvigalom, der Ball, nem tehetni, képtelennek lenni, unfähig sein; megtörni, brechen.

Ügyekezünk kell minden nap jobbakká lenni. Ha az ember nem tanult meg valamit jól, azt könnyen el szokta felejtani. Rajta kell lennünk, hogy több barátunk legyen, mint ellenségünk. Nem azért élünk, hogy együnk; hanem eszünk, hogy éljünk. Egy sort sem tudtok (fönnen) hiba nélkül írni, és még sem akartok tanulni. Jobb igaztalanságot szenvedni, mint tenni. Igen nehéz és kellemetlen szülők nélkül lenni. Szomorú (es ist) ily (so) elhagyatottnak lenni Fivéreidről sok szépet hallottam beszélni. Apám mondta, (hogy) várjak. Anyánk eltöltötte tánczvigalomba mennem (hogy menjek). Barátod tanácsolta, hogy még egy kicsit várjak. Azon szerencsétlenségünk volt, hogy elvesztettük barátunkat. Ő nem képes szavát megszegni. Nagy szerencsétlenség nem bírni barátokat (sein) és elhagyatottnak lenni.

3.

Mérséklés (önmérséklés), Mäßigung; tanács, der Rath; könnyedén, leichtfertig; magavisole, die Aufführung; tökélyes, vollkommen; értelmes, verständig.

Legyen mindenben türelmünk s önmérséklésünk. Tiszteljétek azokat, kik nektek mindenben jó tanácsot adnak. Ne ítéljétek könnyedén mások magavisolete fölött (über). Bocsássunk meg azoknak, kik minket megbántottak. Legyen mindenki sorsával elé-

gedet és bizonyosan boldog lesz. Légy becsületes és szánd meg (Mittleid haben mit) a szegényeket. Legyetek tökélyesek, mikép tökélyes a ti atyátok a mennyekben. Ha (okos) értelmes emberek beszélnék, legyetek figyelmesek. Mondjátok meg neki, legyen megnyugodva. Ügyekezzünk mindig Istenhez hasonlókká lenni. Legyen mindig szemeink előtt az Isten. Legyen türelmünk s várjuk be a dolog végét.

XII.

Viszonyos idő.

1. Félmult idő (die mitvergangene Zeit).

Ich hatte	} nekem. neked, le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.	ich war	} vala, valának, vala, valának, vala, valának, vala, valának, vala, valának.
du hattest		du warst	
er hatte		er war	
wir hatten		wir waren	
ihr hattet		ihr waret	
sie hatten	} nekem. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.	sie waren	} valának, valának, valának, valának, valának, valának, valának, valának, valának, valának.
ich wurde (ward)		ich lobte	
du wurdest (wardst)		du lobtest	
er wurde (ward)		er lobte	
wir wurden		wir lobten	
ihr wurdet	} nekem. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.	ihr lobtet	} dicserék, dicserék, dicserék, dicserék, dicserék, dicserék, dicserék, dicserék, dicserék, dicserék.
sie wurden		sie lobten	

2. Régmult idő (die vorvergangene Zeit).

Ich hatte	} nekem. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.	ich war	} nekem. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.
du hattest		du warst	
er hatte		er war	
wir hatten		wir waren	
ihr hattet		ihr waret	
sie hatten	} nekem. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.	sie waren	} nekem. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem. le- nek. nekem. nekem.

ich war
du warst
er war
wir waren
ihr waret
sie waren

geworden,
lettem vala, let-
tél vala lett vala
(vá, vé) sat.

ich hatte
du hattest
er hatte
wir hatten
ihr hattet
sie hatten

gelobt,
dicsértém vala,
dicsértél vala sat.

ich war
du warst
er war
wir waren
ihr waret
sie waren

gereiszet,
utaztam vala,
utaztál vala sat.

3. Föltételes jövő idő (die vorläufige Zeit).

wenn ich werde
„ du wirst
„ er wird
„ wir werden
„ ihr werdet
„ sie werden

gehabt haben,
gewesen sein,
geworden sein,
gelobt haben,
gereiszet sein,
ha leendett nekem,
„ leendettem,
„ leendett, (vá, vé)
„ dicsérendettem
„ utazandottam
sat.

A.

Német - magyar gyakorlatok.

1.

Félmúlt idő.

Beschäftigt, elfoglalt, elfoglalva; wohlhabend, te-
hetős; wandelbar, változandó; ehedem, mielőtt; betrübt

sein, szomorúnak lenni; unzählig, számtalan; Aussprache, kiejtés; Redner, szónok; die Fischerei, halászat; einzig, egyetlen, egyedül; Korn, rozs, gabona; dahinbringen, odavinni; zum Tode verurtheilen, halálra ítélni; Jünger, tanítvány; verbreiten, elterjeszteni; göttlich, isteni; Lehre, tan, tanítmány; sich auszeichnen, kitüntetni magát; eifrig, buzgó; Bekenner, valló, hívó; säen, vetni.

Während ich beschäftigt war, hatteſt du nichts zu thun. Als ich noch Altern hatte, war ich sehr glücklich. Mein Vater war wohlhabend, und meine beiden Ohelme hatten auch ein großes Vermögen. Aber wandelbar ist das Schicksal der Menschen. Mancher, welcher ehemals reich war, wurde arm. Warum warst du betrübt, als du Soldat wurdeſt? Gott wollte, es werde Licht, und es ward Licht. Es wurden die Sonne, der Mond und unzählige Sterne am Himmel. Demosthenes hatte eine schlechte Aussprache, doch wurde er ein großer Redner. Viele, welche vordem (azelótt) kein Vermögen hatten, wurden reich durch den Handel. Die Jagd und die Fischerei waren nicht die einzige Beschäftigung der alten Deutschen; sie bebauten auch den Acker; ihre Sitten waren einfach, ihr Leben war stets thätig. Wir säeten Korn, als es regnete. Als ich dich gestern besuchte, lerntest du die Aufgabe. Ihr hattet Ursache euch zu beklagen, weil er sehr unartig war. Die Pharisäer verfolgten Jesum, und brachten es dahin, daß Pilatus ihn zum Tode verurtheilte. Seine Jünger verbreiteten die göttliche Lehre in der ganzen Welt. Hierin zeichnete sich vorzüglich der heilige Paulus aus, welcher früher die Christen verfolgte, und dann der eifrigste Bekenner Jesu wurde.

2.

Régmult idő.

Begegnen, (3. es.) szembetalálni, szembejóni; antreffen, találni; eiligst, sietséggel, rögtön; Lebwohl sagen, Istenhozzádót mondani; sobald, mihelyt; sich beeilen, sietni, kaum, alig; aufwachen, fölébredni; plötzlich, rögtön; allsogleich, azonnal; Irrthum, tévedés, hiba.

Wo war er gewesen, meine Kinder, als ich euch begegnete? Ich war bei Ihnen gewesen, aber ich hatte nicht das Vergnügen gehabt Sie anzutreffen. Sie waren so eilig abgereiset, daß ich nicht Zeit gehabt hatte Ihnen Lebwohl zu sagen. Sobald ich beim Herrn N. gewesen war, und Gelegenheit gehabt hatte mit ihm zu sprechen, beeilte ich mich Ihnen zu schreiben. Nachdem wir das Vergnügen gehabt hatten unsere Ältern zu sehen, reisten wir sogleich weg. Sobald der Arzt bei mir gewesen war, war ich ruhiger. Kaum war ich drei Wochen auf dem Lande gewesen, so befand ich mich besser. Nachdem du die Freude gehabt hatteſt deine Freunde wieder zu sehen, nachdem du einige Tage bei ihnen gewesen warſt, muſteſt du zu deinen Beſchäftigungen zurückkehren. Als dieſe jungen Leute ein halbes Jahr in der Hauptſtadt geweſen waren, wurden ſie ganz anders. Als er zwölf Stunden geſchlafen hatte, wachte er plötzlich auf. Kaum hatte ich ſeinen Brief erhalten, ſo beantwortete ich ihn allsogleich. Als er ſeinen Irrthum erkannt hatte, ſchämte er ſich ſehr, und trachtete ſich zu beſſern.

3.

Föltételek jövő idő.

Schönes Wetter, szép idő; Nutzen, haszon; einsehen, belátni; abschlagen, megtagadni; genießen, élvezni; éldolni; Kenntniß, ismeret; ärnten, aratni; wegfliehen, elrepülni; sich nähern, közelelni.

Wenn deine Schwestern spazieren gegangen sind, so werden sie schönes Wetter gehabt haben. Wenn du immer fleißig gewesen sein wirst, so werden Ältern und Lehrer dich lieben. Wenn ihr älter werdet geworden seht, so werdet ihr den Nutzen des Unterrichtes besser einsehen. Du wirst mir nichts abschlagen, um was ich dich gebeten haben werde. Wir werden Früchte genießen, wenn wir Bäume werden gepflanzt haben. Ihr werdet genug reich werden, wenn ihr euch nützliche Kenntnisse in der Jugend werdet gesammelt haben. Morgen um diese Zeit werde ich deinen Bruder schon gesehen haben. Wie ihr gesät haben werdet, so werdet ihr auch ärnten. Ich werde dir das Buch geben, wenn ich es gelesen haben werde. Der Vogel wird weggeflogen sein, ehe du dich ihm nähern wirst. Der Hund wird gebissen haben, ehe der Knabe daran denken wird.

B.

Jegyzetek.

1. A három viszonyatlan alapidőn azaz: a jelen, múlt és jövő időn kívül, melyekkel egyszerűen az jelöltetik, a mi *van*, *volt* vagy *lesz*, minden

viszonylás nélkül más cselekvés idejére vannak még a német nyelvben viszonyosidők, melyek által a cselekvés ideje más cselekvés idejére viszonylással jelöltetik.

Ezen viszonyos idők ezek:

a *Félmult idő* (die mitbergangene Zeit), mely két alig elmúlt cselekvésre viszonylik vissza. (L. e fejezetben az 1. alatti német gyak.)

b) *Régmult idő* (die vorbergangene Zeit), mely két egészen elmúlt cselekvésre viszonylik vissza, melyek közül az egyik a másikat megelőzte. (L. a 2. alatti német gyakorl.)

e) *Föltételes jövő idő* (die vorfünfteige Zeit), két jövőbeni cselekvésre vonatkozik, melyek közül a második mindjárt az elsőnek teljesülése után következik, s az által mintegy föltételeztetik (L. a 3. alatti ném. gyak.).

A németben tehát hat időalak van: három nem viszonyos és három viszonyos.

Nem viszonyos idők.

1. Jelen idő:

Der Schüler l e r n t.

2. Mult idő:

Der Schüler h a t g e l e r n t.

3. Jövő idő:

Der Schüler w i r d l e r n e n.

Viszonyos idők.

1. Félmult idő.

Der Schüler l e r n t e, als ich bei ihm war.

2. Régmult idő:

Nachdem der Schüler g e l e r n t h a t t e, spielte er.

3. Föltételes jövő idő:

Wenn der Schüler w i r d g e l e r n t h a b e n, so w i r d e r s p i e l e n.

2. Az elválasztható ragelüljárók: an, aus, auf, mit, . . . a félmult időben is külön válhatnak az igétől. P. o.

Der Vater kehrte von der Reise zurück.

Die Schwestern reisten gestern ab.

3. Az egyes mondatok vagy *különféle viszony-
szavakkal*, vagy *különféle kötőszókkal* köttetnek
össze. (L. a X. fejezetet a visszamutató névmásokról.)

a) Azon mondatokban, melyek a következő köt-
szókkal kezdődnek:

als	}	amint	bevor	}	mielőtt
da		midön	ehe		
nachdem	}	a mikor	obgleich	}	ámbar
indem		miután, mivel	obwohl		ámhátor
daß		hogy	obchon	}	habár
damit		hogy	wiewohl		

bis, -ig, míg;

seitdem, mióta;

sobald, mihelyt;

ungeachtet, daczára, nem tekintve;

wenn, ha;

weil, mivel, minthogy sat.

épen úgy, mint a visszamutató mondatokban (L. a X. alatti 3. jegyz.) az ige a mondat végére, az összetett időkhben a segédige az igenév vagy határ-
talan mód után tétetik. A mellett az an, auf, aus, mit, . . . ragelüljárók az igétől el nem választatnak. P. o.

Als der Vater von der Reise zurückkehrte, . . .

Nachdem der Schüler seine Aufgabe geschrieben hatte,

Es ist gewiß, daß wir einmal sterben werden.

b) Ezen kötszók :

aber	{ csak, hogy,	denn, mert, mivel, minthogy;
allein	{ de,	oder, vagy ;
sondern	{ hanem;	und, és;
auch is, egyszersmind	{	weber — noch, sem — sem ;
	nicht nur, sondern auch,	
	nemcsak — hanem . . . is,	
	so wohl — als auch,	
	valamint — úgy;	

a mondat szórendére semmi befolyással nincsenek. P. o.

Der Vater schreibt einen Brief, und die Schwester lieft ein Buch.

Der Knabe ist nicht nur sehr fleißig, sondern er schreibt auch sehr schön.

c) Végre a következő kötszók:

also	{ tehát	darum, { azért
daher	{ azért	deswegen { ennekokáért
folglich	{ azértis	zwar, ugyan,
mithin	{ következőleg	vielmehr, sőt, sőtinkább;
	igy tehát	sonst, különben, máskép;
doch	{ mégis	entweder, vagy;
dennoch	{ mindazáltal;	theils, részint sat.
jedoch	{	
kaum, alig;		

ha a mondat közepén állanak nem változtatják meg anaak szórendét; ha pedig kezdik a mondatot, akkor az ige az alany elébe tétetik, p. o.

Der Schüler soll entweder fleißig lernen, oder er soll die Schule verlassen.

Entweder soll der Schüler fleißig lernen, oder . . .

Ich habe es dir zwar versprochen, aber ich kann es nicht thun.

Zwar habe ich es dir versprochen, aber . . .

C.

Magyar-német gyakorlatok.

1. a.

Javak, die Güter; kényeszerített (ítve), genőthiget; (ő) töltött (időt), er brachte zu; összegyülekezni, sich versammeln; család, Familie.

Mig gazdag valál, sok barátod vala. Igen boldog valék, midőn azüleim még éltenek (élének.) Vala két fivérem: az egyik Bécsben, a másik Berlinben éle. Ez a család egykor igen tehetős vala, és nagy javakkal bíra ezen a tájékon. Az én szomszédom is gazdag vala a háboru előtt, hanem az ő gyermekeinek nem volt kedvök a tanulásra (zu). Soha sem voltak elfoglalva, mindig sok pénzök vala, és még sem valának elégedettek. Midőn még gyermekek voltunk, elvesztettük vala atyánkat. Volt ugyan (régm.) nagybátyánk, de az nem vala gazdag s magának is sok gyermeke vala. Volt (vala) szerencsém: tegnap este látni ön fivérét, de nem volt (vala) sok időm vele beszélni, mivel kényeszerítve voltam (valék) ugyanazon este elutazni. Barátunk egykor sokkal szerencsésebb vala. Békés életet éle (fűhren) s meg-

elégedék kevéssel. A telet a városban tölté, tavaszkor kiment (kimene) a falura. Estve (estenként) összegyülekeztek némely barátaink s mulattunk (mulatánk) együtt.

b.

Sétálás, das Spazierengehen; elfoglalni, betölteni, ausfüllen; üresóra; Mußestunde; uralkodni, herrschen; megkeseríteni, verbittern; tekintélyes, tisztelt, angesehen; megtisztelni, beehren; elosztani, theilen; történelem, történet, Geschichte.

Sétálás és olvasás foglalta el üres óráinkat. A mi lakomáinkon az önmérséklés uralkodék, és az irigység meg nem keseríté életünket. Ismereteit mindig az emberek javára fordítá. Tekintélyes férfiak gyülekezének össze nála és megtisztelék őt bizalmukkal. Én és fivéred sok ideig ugyanazon házban laktunk. Együtt dolgozók ki feladványainkat, együtt mulatánk, s az volt legnagyobb örömünk, ha együtt lehetünk. Ő szeretett volt (vala) engem s én is szeretém őt úgy, miként a testvérek szeretik egymást. Ha atyja küldött neki valamit, azt megosztottuk volt egymás közt. Ő sokszor helyettem dolgozék (für mich), én pedig helyette dolgozám. A tanár dicsért és szeretett volt minket. Valameneyi jó tanuló a mi barátunk vala. Elbeszélünk (vala) egymásnak szép történeteket, nevettünk és tánczoltunk (vala) egész estéken. Te kölcsönöztél (vala) nekünk sok szép könyvet, melyek nekünk sok örömet (gyönyört) szereztek (vala)

2.

Vezér, Anführer; ígért föld, igéret föld, das gelobte Land; okos, eszes, vernünftig; Jeruzsálem,

Jerusalem; megölni, ermorden; zsidó, der Jude; székhelylyé tenni, zur Residenz machen; könyvnyomtatás, Buchdruckerei; feltalálni, erfinden (erfunden); olcsó, wohlfeil; mulatni, időzni, verweilen; puszta, die Wüste; reggelizni, frühstücken.

Miután feladványainkat kidolgoztuk (vala), a tanár játszani vezetett (vala) minket. Őcséd még meg nem írta volt a levelet, midőn mi hozzá mentünk (vala). Ő már katonává lett (vala), midőn atyjának, levelét megkapta (vala). Midőn a kereskedő meglátogatott (volt) már megkaptam (volt) a tudósítást testvéremtől. Mi már a tanodában valánk, midőn te még otthon voltál (vala). Miután Józsué a zsidók vezérévé lett, elvezeté őket az ígéret földére. Barátom már elutazott volt, midőn őt meglátogatni akarám. Miután Isten az embert megteremtette (volt), értelmes lelket ada neki. Mi már felöltöztünk volt, midőn te hozzánk jöttél (vala). Miután a bölcsek Jeruzsálemből már elutaztak (vala), Heródes katonákat küldött volt el, hogy öljék meg (határt, mód) Betlehemben az összes gyermekeket. Miután Dávid a zsidók királyává lett, Jeruzsálemet székhelyévé tette. Mióta a könyvnyomtatást feltalálták (ma); a könyvek sokkal olcsóbbak lettek. Miután a zsidók Egyiptomot elhagyták (vala), negyven esztendeig időztek még a pusztában. Mihelyt megreggeliztem (vala), azonnal elutaztam.

3.

Fára mászni, auf den Baum steigen (gestiegen); cseresnyét szedni, Kirschen pflücken; gyümölcsöt hozni, Früchte fragen; fészket rakni, das Nest bauen; tojni,

Gier legen; kiköltetni, außbrüten; átültetni, versetzen; helyreállítani, herrichten; fizetés, jutalom, der Lohn; kelleni, brauchen.

Ha elvégzendettem feladványaimat, játszani fogok. Mig atyám el nem jövendett, nem megyek (menedek) alunni. Kölcsön adandod könyveidet, miután azokat magad elolvasandottad. Miután felmászandott a fára, cseresnyét szedend nekünk. Ha elvirágzandott a fa gyümölcsöt fog hozni. Ha megrakták (megrakandották) fészkeiket a madarak, tojni fognak és kiköltendik (a tojásokat). Ha felnövendettek az oltoványok, átültetendjük azokat. Meglátogatandunk titeket, miután házatokat már elrendezendettétek. Ha lemenendett a nap, összegyülekezendünk. A milyen lesz a munka, olyan leend a jutalom is. Te a kertben leendesz, mielőtt elütendette (az óra) az ötöt. A mit ma megteszesz, azt nem kellend holnap megtenned.

XIII.

A rendhagyó igékről.

Általános jegyzetek.

A nem kis számú rendhagyó német igéknek rendhagyó természete előttünk

a) a félmult időben.

b) a mult idejű igenévben,

c) a jelentő mód jelen idejének egyes számú 2. és 3. személyében.

a) a parancsoló mód egyesszámu 2. személyében.

aa) A félmult időben sok ige átváltoztatja első magánhangzóját *a*, *ie*, *i*, *o*, *u*-ra; némelyek pedig másállhangzóikat is átváltoztatják. P. o.

geben, ich gab; schlafen, ich schlief; beißen, ich biß; verlieren, ich verlor; tragen, ich trug — geben, ich gien; sitzen, ich saß — kennen, ich kannte; denken, ich dachte.

A rendhagyó igék a félmult időnek egyes számu 1. és 3. személyében semmiféle személyragot sem vesznek föl; ellenben az egyesszámu 2. és a többes számnak mindhárom személyében a rendes igék jelen idejének személyragjait veszik föl. P. o.

Ich gab, du gabst, er gab — wir gaben, ihr gabet, sie gaben.

Csak a következő tizenegy rendhagyó ige: brennen, kennen, nennen, senden, denken, bringen, können, mögen, dürfen, müssen, wissen a félmult időnek minden személyében a rendes ige jelen idejének ragjait veszi föl. P. o. Ich kannte, du kanntest, er kannte, wir kannten, ihr kanntet, sie kannten.

bb) A rendhagyó igéknek mult idejű igeneve a fönnbbi tizenegy ige kivételével en-ben megy ki.

Némely igék a határozatlan módhoz minden egyéb változtatás nélkül csak *ge* előragot vesznek föl. P. o.

geben, gegeben; kommen, gekommen; fangen, gefangen.

Más igék ismét a mult idejű igenévben átváltoztatják első magánhangzójokat *a*, *ie*, *i*, *o*, *u*-ra;

p. o. thun, gethan; bleiben, geblieben; beißen, gebissen; sprechen, gesprochen; finden, gefunden.

Mások meg nem csak a magánhangzót, hanem a mássalhangzót is átváltoztatják. P. o. stehen, gestanden; bitten, gebeten; leiden, gelitten.

Némelyek végre átváltoztatják a mult idejű igenévben magánhangzókat, s egyszersmind az en végzet helyébe t- vesznek föl, mint a rendes igék. P. o. brennen, gebrannt; fönnen, gefonnt.

cc) Némely igék a jelentő mód jelen idejének egyesszámu 2. és 3. személyében átváltoztatják első magánhangzókat i, ie, ä-re; p. o.

Ich gebe, du gibst, er gibt;

ich befehle, du befehlst, er befiehlt;

ich fahre, du fährst, er fährt.

dd) Ugyanazon igék, melyek a jelentő mód jelen idejében magánhangzókat i, ie-re változtatják, így változtatják azt meg a parancsoló módnak egyesszámu második személyében is. P. o. Gib! — Befehl!

Könnyebb áttekintés végett a rendhagyó igéket következő tíz osztályba sorozzuk:

Első osztály.

Ide tartoznak azon igék, melyek a félmult időben első magánhangzókat a-ra változtatják s a mult idejű igenévben csak ge előragot vesznek föl.

Határozatlan mód	Félmult idő	Mult idejű igenév	A jelen időnek egy. sz. 2. és 3. személye	Parancsoló mód.
geben, adni geschehen, történni, meg- esni, meglenni genesen, felgyógyulni lesen, olvasni sehen, látni messen, mérni freffen, falni, enni vergeffen, elfelejteni treten, taposni, lépni kommen, jóni	gab es geschah genas las sah mas trah vergab trat kam	gegeben (es ist) geschehen genesen (sein) gesehen gesehen gemessen gefreffen vergeffen getreten (sein) gekommen (sein)	du gibst, er gibt es geschieht rendes du siehst, er sieht du siehst, er sieht du misst, er misst du triffst, er trifft du vergisst, er vergisst du trittst, er tritt rendes	gib rendes lies sieh miss triff vergiss tritt rendes

Magyar-német gyakorlatok.

Bölcs tanács, weiser Rath; mérték, das Maß; változtatni, ändern; elfajult gyermek, ein außgeartetes Kind; kíváncsi, falánk, gierig; ut, utazás, Reise; abrak, das Futter; orvosságot, rendelni, die Arznei verordnen; ujság, Zeitung; buza, der Weizen.

Jegyzet. A dőlt betűkkel nyomtatott igék félmult időbe jönnek.

Segélyt (gyámolítást *adtam* neked, te pedig most nekem bölcs tanácsot adsz. El nem feledtem (azt) (barán) a mit nekem mondottál. Miután hozzád *jöttem*, szép könyveket *olvastunk*. A milyen mértékkel te mérsz, olyannal fognak (man) neked mérni. A mi megtörtént, azon (azt) nem lehet változtatni.

Történt már, és megesik most is, hogy jó szüléknek elfajult gyermekeik vannak. Ez a ló nagyon falánk; az uton (auf) igen sokat *falt*, s most is már megette abrakát. *Felgyógyultunk* az orvosságtól, melyet nekünk az orvos rendelt. Ő ujságot olvas; én is *olvastam* azt, azután bátyám levelét olvasám. Buzát *mértetek*, miután már zabot mértetek. Midőn atyánk *jött*, ujságot *olvasánk*. Midőn még gyermekek voltunk, nem *láttuk* be jól a tanítás hasznát. A mit *be nem láttál*, belátod most. *Elfelejtéd* a jó tanítást, melyet neked atyád *adott*. Soha se feledd, hogy az Isten mindenütt lát (téged).

Második osztály.

Ide valók azon igék, melyek a félmult időben első magánhangzójukat a-ra, a mult idejű igenévben

o-ra, a jelen idő egyesszámu 2. és 3. mint szinte a parancsoló mód egyes számu 2. személyében *te-vagy i-re* változtatják.

Határt. mód	Félmult id.	Mult id. igenév	Jelen id. e. sz. 2. és 3. sz.	Parancs.m. e. sz. 2.sze.
1) beföhlen, parancsolni	befohl	beföhlen	du beftöhlft, er beftöhl	beftöhl!

E szerint ragoztatik: empfehlen, ajánlani; ftelen, lopni.

2) brechen, törni	brach	gebrochen	du brichft, er bricht	brich!
-------------------	-------	-----------	-----------------------	--------

Igy ragoztatnak; erschrecken (erschrad, erschroden), megijedni; helfen, segítni; gelten, érni, tenni, értékkel birni; schelten, szidni, mocskolni; sprechen, beszélni; sterben, szürni; sterben, meghalni; treffen, találni (traf); verbergen, elrejteni; verderben, elrontani; erwerben, szerezni; werfen, dobni; nehmen, venni (nahm, genommen, nimm).

3) beginnen, kezdeni	begann	begonnen.
----------------------	--------	-----------

Hasonul ragoztatnak: gewinnen, nyerni; schwimmen, uszni; spinnen, fonni; rinne, folyni; sich bestunnen, meg- vagy rágondolni magát.

Jegyzet. Ezen igék: erschrecken (*megijedni* értelemben), sterben, schwimmen és rinne (*összemegy, megalszik*) értelemben az összetett időkben sein segédigével használtatnak; így:

er ist } erschroden, gestorben, geschwommen, genommen.
er war

Magyar- német gyakorlatok.

Máskép, anders; lélek, szellem, Geist; szent, heilig; emlék, das Andenken; jól, wohl; láng, die Flamme; meglátni rajtad, man sieht es dir an; pénz, Münze; sürgető szükség, dringende Noth; imént, nem régen, minap, neulich; szolgálatba fogadni in den Dienst aufnehmen; rokon, atyafi, Verwandter; aljas, alávaló, liederlich; gabnaneműek, Feldfrüchte; nedvesség, Nässe; elegendő, hinreichend; kicsapongó, ausgelassen; idegen, fremd; sikerült neki, es ist ihm gelungen; vadkácsa, wilde Ente; tó, Teich; finomul, fein; motring, telefont orsó, die Strähne; valamire figyelmessé tenni, auf etwas aufmerksam machen.

Az úr így parancsolá, te pedig máskép parancsolsz; de én azt teszem a mit az ur parancsolt. Csak parancsolj, én szót fogadok neked. Mintán Krisztus lelkét Istennek felajánlotta, *meghalt*. Jézus *vette* (nehmen) a kenyeret a szent (utolsó) vacsorán, *megtörte* azt, adá tanítványinak és monda: Vegyétek s egyétek s ezt cselekedjétek az én emlékezetemre (zu). A minap, midőn az erdőben voltam, nagyon *esett*: dörögni is kezdett. Én igen megijedtem s egy fa alá rejtettem magamat. Meglátszik rajtad, hogy megijedtél. E pénz most semmit sem ér, három év előtt egy forintot *ért*, azelőtt pedig még nagyobb értéke volt. *Segítettem* neked, a megnyit csak *lehetett* (können).

Te is segítettél nekem (rajtam), segíts meg most is ezen sürgető szükségemben. A mit az apa *beszélt*, *beszéli* a fiu is; *beszéltem* minap mindaket-

tövel. Nagy városokban nagyon lopnak. Az (ezen) éjjel ismét megloptak egy kereskedőt; azon szolgáló *lopta* meg, kit egykor a mi szomszédunk is. szolgálataiba fogadott. Harmadéve (vor drei Jahren) *halt* meg atyám; most hal meg öcsém; rokonaimnak nagyobb része már kihalt. Ez a kicsapongó fiu *elrontotta* már összes könyveit, melyeket neki atyja vett volt. A gabnaneműek megromoltak a nedvességtől (von). Te sok pénzt szerzesz; míg fiatal voltam, én is *szereztem* s gyűjtöttem magamnak elegendő vagyont. Az ő elfajult fajok kövekké *dobált* és fejen (in) *talált* egy gyermeket. Már sokszor kerestem önt, de soha sem találtam (önt). Idegen köntöst öltöttél fel. én a magamét öltém fel, vedd te is a magadét; *Szidott* tegnap, szid most is, én pedig (und) őtet sohasem szidtam. Minden, a mit kezdett (a mibe fogott), rosszul ütött ki neki (nem sikerült). Imént is kezdett valamit, és sokat *vesztett* rajta (babeí). Ezen kalmár kereskedésében már sokat vesztett; most még többet vesz, mint azelőtt. Sok vadkácsa úszott a tavon, utóbb csak három *úszott*, s most már *egy* sem úszik. E leány finomul (vékonyan) fon; nővére is jól font; nyolcz óra alatt (innerhalb) hat orsót font meg. Meggondoltad mit beszélsz? Meggondoltam magamat, miután arra figyelmessé tétél.

Harmadik osztály.

Azon igéket sorozzuk ide, melyek első magánhangzóikat a félmultban *a*-ra, a mult idejü ige-névben pedig *u*-ra változtatják. P. o.

Binden, kötni — band, gebunden.

Hasonul ragoztatnak; bringen, nyomulni, sürgetni, rajta lenni, áthatni, behatni; finden, találni; empfinden, érezni; gelingen, sikerülni; fliegen, hangozni; ringen, küzködni, birkózni; schlingen, verschlingen, nyelni, elnyelni; schwinden, verschwinden, tűnni, eltűnni; schwingen, forgatni, ingatni, lebegtetni, lebegni; singen, énekelni; sinken, süllyedni; springen, ugrani; stinken, bűdösnek lenni; trinken, inni; winden, tekerni; csigázni, fonni (koszorút); zwingen, kényszeríteni.

Jegyzet. Ezen igék: bringen (*nyomulni, behatni* értelemben), gelingen, schwinden, sinken, az összetett időkben *se in* segédigét vesznek föl, így:

es ist }
es war } gelungen, geschwunden, gebrungen, gesunken.

Magyar-német gyakorlatok.

Senki sem tudta, niemand wusste; hogy teljesítse kötelességét, daß er seine Schulbigkeit thue; készíteni, bereíteni; eddiglen, bis nun zu; valamibe fogni, unternehmen; megfélelni, entsprechen; az erős, der Starke; a gyöngy, der Schwache; meggyőzni, überwinden; az erényes, der Tugendhafte; körülvenni; umringen; kézzel harcolni, viaskodni, Hände ringen; az ismeretlen, der Unbekannte; földre rogyani, zu Boden sinken; elájult, elalélt, ohnmächtig; nép, das Volk; kevés idő előtt, vor einer Weile; csapatok, die Truppen; futás, Flußt; tett, tény, die That.

Megkötözték (bűnden) egy szegény embert; megkötözték (man) kezeit s lábait, és senki sem tudta, miért kötözték meg. *Sürgettük* (azt barauf), hogy

teljesítse kötelességét. Az ellenség *behatott* az országba; egész a székváros elé (bís vor) hatott. Hol *találtatok* e kincset? Mi sok ideig kerestünk, de nem találtunk semmit. Nagy fájdalmat *éreztem*, midőn atyám meghalt. Semmi szív sem érezte még azt, a mit Isten készített azoknak, kik őtet szeretik. Eddig még minden sikerült nekem, a mibe fogtam. Szavai szépen hangzának, de tettei nem *feleltek meg* a szavaknak. Az erős *küzdött* a gyöngével; és a gyöngé *meggyőzte* az erőt. Az erényes küzd önmagával és a világgal. Midőn az ellenség körülvön minket, kézzel harczolánk (ember, ember ellen). Az ismeretlen eltűnt szemeim előtt (vor); hová tűnt el, nem tudom. A pacsirta *föllebegett* a légbe és gyönyörűen *énekelt*. Midőn azon tudósítást *vettem*, hogy atyám meghalt; ájultan *rogytam* a földre. *Énekeltünk* a templomban s a nép velünk énekelt. A gyermekek *ugortak* örömlükben (vor), midőn atyjok utjából *hazatért*. Mi bűdös itt annyira? Kevés idő előtt nem *volt* oly bűdös; s e szobákban még soha sem *volt* oly rossz szag (stinken). *Ittunk* sört, most bort iszunk, te pedig csak vizet ittál. Csapataink *meggyőzték* az ellenséget és szabadásra (ju) kényszeríték.

Negyedik osztály.

Azon igéket foglalja magában, melyek a félmultban első magánhangzóikat ie-re változtatják, a mult idejű igenévben pedig csak ge előragot vesznek föl.

Ezen igéknek nagyobb része a jelentő mód jelen idejének e. sz. 2. és 3. személyében az a magánhangzót á-re változtatja. P. o.

Blasen, fűni; — du blästest, er bläst — blies, geblasen.

E szerint ragoztatnak: fallen, esni, hullni; gefallen, tetszeni (gefiel); fangen, fogni; empfangen, fogadni; halten, tartani, hängen, függni v. függeszteni; lassen, hagyni (ließ); laufen, szaladni; schlafen, aludni; stoßen, (du stößest, er stößt), lökni döfni.

A következők a jelen időben nem változtatják át magánhangzóikat:

rathen, tanácsolni (du rathest, er rathet, — riet, gerathen; heißen, nevezni, neveztetni, mondani, parancsolni; rufen, hívni.

1. *Jegyzet.* Ezen igék: fallen, laufen az össze-
ett időkben se in segédigét vesznek föl. P. o.

er ist }
er war } gefallen, gelaufen.

2. *Jegyzet.* Hängen, cselekvő értelemben, *fel-függeszteni, felakasztani*, rendszeren ragoztatik, így; ich hängte, ich habe gehängt.

Magyar-német gyakorlatok.

Vigyázatlan, gondatlan, unvorsichtig; lépcső, die Treppe, die Stiege; köpeny, der Mantel; szekrény, der Schrank; gyors, schnell; előhíni, vorrufen; vki után futni, jemandem nachlaufen.

Tegnap oly erős szél *fújt*, hogy a fákról a levelek *lehulltak*. Sokszor esel le, mivel vigyázatlan

vagy. Tegnap leestél a lépcsőről, mivel igen sebesen futottál. Ez az illedelmes tanuló mindenkinek tetszik; nekem is mindenkor nagyon tetszett. A tanár *előhíttá* őt s mondá neki (4. es.), olvasson (hátart. mód), s ő olvasni *kezde* oly szépen, hogy az mindenkinek tetszék; ezért tehát szép könyvet *kapott* jutalmul (ju). Ez a köpeny tegnap a falon *függött*; most a szekrénybe akasztottam azt. Te igen sokáig alszol; fivéred csak öt órát aludt; én épen nem aludtam. Tanácslád nekem s az orvos is tanácsolta, alvás előtt egy pohár vizet innom (inni), és ez segített nekem. Mi a neve annak a fiúnak, ki téged meglökött? Némelyek Ferencznek nevezék (őt), mások Józsefnek (4. es.) nevezték. Utána *futottam*, de ő oly sebesen szaladt, hogy meg nem foghattam őt.

Ötödik osztály.

Azon igék tartoznak ide, melyek első magánhangzóikat mind a félmult időben, mind a multidejű igenévben *te-re* változtatják. P. o.

Bleiben, maradni — bleib, gebleiben.

Ezt követik:

gebeiben, teremni, tenyészni; leiben, kölcsönözni; meiben, kerülni; preiben, magasztalni, hirdetni, dicserni; reiben, dörzsölni, scheiben, megválni; scheinen, világolni, fényleni, látszani; schreiben, írni; schreien, kiáltani; schweigen, hallgatni; speien, pökni, hányni; steigen, mászni; treiben, hajtani; verzeihen, megbocsátani; weissen, mutatni, utasítani.

Jegyzet. Ezen igék: bleiben, gebleiben, scheiden, steigen az összetett időkben sein segédigét kíván-
nak. P. o.

es ist	}	geblieben, geblieben, geschieden, gestiegen.
es war		

Magyar-német gyakorlatok.

Érdemtelen, verdienstvoll; megmutatni, bizonyítani, beweisen; érdem, das Verdienst; fendicsérni, hochpreisen; kimutatni, anweisen; köny, Thraue; borzasztó, entsetzlich, furchtbar; leesni, herunterfallen; megdorgálni, megfodni, verweisen; kicsapongását annyira vinni, seine Ausgelassenheit so weit treiben; kihajtani, austreiben; visszafizetni, zurücksahlen.

Kölcsönöztem neki tíz forintot; visszafizetett már hat forintot; négy forinttal (4. es.) pedig még adós *maradt*. Gyümölcs (t. sz.) meglehetősen termett az idén: csak az alma nemigen termett meg. Kerülém társaságát, miután ő mindenkitől kerültek. *Magasztaltuk* ezt az érdemtelen férfit s nagy tisztelettel voltunk iránta (nagy tiszteletet mutatunk neki) az egész város fendicsérte az ő érdemeit. Mért nem maradtál azon helyen, melyet én mutattam neked. Megváltam barátaimtól, de könyezve (könyekkel, mít) váltam meg tőlök. Egész éjjel (4. es.) ragyogtak (fénylettek) a csillagok; de a hold nem világolt. Midőn én feladványaimat már megírtam volt, te akkor írad a tiedet. Borzasztón kiabáltatok, mások veletek *kiabáltak*; én pedig *hallgattam*. Hanem eleget hallgattam már, többet

nem fogok hallgatni. A szomszéd fia fölmászott az asztalra, aztán a székre *mászott*, végre fölmászott a fára, és *leesett* *Pirongattam* őt sokszor, megbocsátám neki nem egyszer könnyelműségét; de ez nem használt semmit. Annyira *vitte* kicmápon-gását, hogy a tanodából kikergették (man).

Hatodik osztály.

Ide tartoznak azon igék, melyek az első ma-gánhangzót a félmult időben is, a multidejű igenév-ben is *i*-re változtatják. P. o.

Beißen, harapni, csípni; — biß, gebißen.

Igy ragoztatnak még: sich beileißen, ügyekezni, ráadni magát, rajta lenni; gleichen, hasonlítani; greifen, fogni, kapni, megfogni; pfeifen. füttyülni; reißen, sza-kitni, ragadni; reiten, lovagolni; schleichen, belopóz-ni; schleißen, fenni; schreiten, lépni, lépdelni; streichen, simítani, simogatni, letörölni; streiten, küzdeni, vitáz-ni; weichen, engedni, hátrálni.

Jegyzet. Ezen igék: reiten, schleichen, schreiten, weichen az összetett időkben *sein* segédigével hasz-náltatnak, így:

er ist	}	geritten ¹⁾ , geschlichen, geschritten, gewichen.
er war		

Magyar-német gyakorlatok.

Ráadni magát a zenére, sich der Musik beileißen; rajztan, die Zeichenkunst; hasonlatlan, unähnlich; egy-

¹⁾ Rövid *i* után a kettőzhető mássalhangzók megkettőztet-nek. P. o. geritten, gebißen, geschritten, de nem gewichén. hanem gewichen.

mással összehasonlítani, mit einander vergleichen; megtámadni az ellenséget, den Feind angreifen; oldal, Seite; futásnak eredni, die Flucht ergreifen; lassan utánlopózni, langsam nachschleichen; szántszándékkal kikerülni, kitérni, absichtlich ausweichen; azalatt, unterdessen; szablya, kard, der Säbel; nem engedni előbb, nicht eher nachlassen; tiszt, Offizier; lóháton járni, zu Pferde reiten; elül, voran; közkatona, der gemeine Soldat; gyalog követték, folgten zu Fuß nach; keresztülhuzni, kitörülni, durchstreichen.

Megfogta a kutyát orránál s a kutya megharapta őt. A kutya nem kezét lábát harapta meg, hanem csak ruháját szaggatta el. Ezen ifju a zenőre *adta magát*, én pedig a rajztanra adtam magamat. A fiu hasonlított atyjára, de a leány nem hasonlított anyjára. Ezt a két nem hasonló nyelvet egymással összehasonlította. A mi csapataink *megtámadták* az ellenséget minden oldalon s harczoltak addig (so lange), míg az ellenség *futásnak eredt*. Az ellenség mégis lassan utánunk lopózott; mi szántszándékkal kitértünk neki. Azalatt jól megfentük kardjainkat, s nem *engedtünk* előbb, mintsem az ellenség minden oldalon hátrált. Ezután énekelünk és füttyültünk. A tisztek lóháton mentek elül, a közlegények pedig gyalog követték őket. Mivel rosszul irtál, a tanár neked mindent keresztülhuzott.

Hetedik osztály.

Azon igéket foglalja magában, melyek első magánhangzójakat a félmult időben u-ra változtatják, a multidejű igenevet pedig csak ge előrag fölvetelével képezik. P. o.

Fahren, menni (kocsin, hajón) — du fährst, er fährt, fuhr, gefahren.

Ezt követik:

graben, ásni; laden, tölteni, rakni; einladen, meghíni; schaffen, erschaffen, teremteni (schuf); schlagen, verni, ütni; tragen, hordani, vinni; extragen, elviselni, wachsen, nőni; waschen, mosni.

1. Jegyzet. Mindezen igék, laden és schaffen kivételével, a jel. mód jelen idejének e. sz. 2. és 3. személyében is az a-t á-re változtatják.

2. Jegyzet. Fahren és wachsen igék az összetett időkben sein segédigét kívánnak: így;

er ist	}	gefahren, gewachsen.
er war		

Magyar-német gyakorlatok.

Szekér, Wagen; kerti veteményes ágy, das Beet; ebédre híni, zur Tafel einladen; lepedő, das Leintuch.

Midőn mi lóháton *mentünk*, ti szekeren *mentetek*. Ő falura ment, fivére pedig a városba megy. A szolgáló tegnap *megásott* néhány ágyat, most ismét ás; s eddig már tizenkettőt ásott meg. Miután búzát *raktunk* a szekérre, még zabot is *raktunk* rá (darauf). Atyám sok vendéget *hítt* ebédre, téged is meghítt. A ki a mennyet és földet teremtette, minket emberek is ugyanazon Isten *teremtett*. *Verték*(man) őt s ő mindent türelemmel *viselt el*. Midőn én az ingeket *mostam*, te a harisnyákat *mosád*; néned pedig a lepedőket *mosta*; most már a

zsebbevalókat mossa, s mire elűtötte (az óra) az
ötöt, mindennel készek leendünk. *E*ső után sokat
(bedeutend) *n*őtt a fű; s a gabona is meglehetősen
nőtt. Minden nő, csak te nem nősz.

Nyolczadik osztály.

Az ide tartozó igék első magánhangzóikat úgy
a félmult időben mikép a mult idejű igenévben is
o-ra változtatják.

a) az *ie* magánhangzót o-ra változtatják:

*B*iegen, hajtani, hajlítani — bog, gebogen.

*b*etrieden, megcsalni; *b*ieten, anbieten, ajánlani,
felajánlani; *f*liehen, szökni, kerülni; *f*liegen, repülni;
*f*ließen, folyni; *f*rieren, fagyni; *g*ebieten, parancsolni,
rendelni; *v*erbieten, megtiltani; *g*enießen. élvezni;
*g*ießen, önteni, *f*riedhen, csúszni; *r*iechen, szagolni;
*s*chießen, tolni, taszítani; *s*chließen, lőni; *s*chließen, zárni;
*v*erbrießen, bosszantani; *v*erlieren, elveszteni; *w*iegen,
nyomni (keveset, hat fontot sat).

1. *Jegyzet.* Az igék, melyekben *ff* van, e betűt
ff-re változtatják, u. m. *f*loß, gefloßen; *g*enoß, ge-
noßen; *g*oß, gegossen; *s*choß, geschossen; *s*chloß, ge-
schlossen; *v*erbroß, verbroßen.

1. *Jegyzet.* *F*liehen, fließen, fliegen és *f*riedhen
az összetett időkben *f*e in igét kívánnak. Így:

es ist	}	geflohen, geflogen, geflossen, getroffen.
es war		

Magyar-német gyakorlatok.

Nád, das Rohr; hajlítható (engedi magát hajlítni), läßt sich beugen; kalitka, der Käsich; ör, Wache; fogház, Gefängnis; te vagy annak oka, du bist schuld daran; az Örökkévaló, der Ewige; jöllét, die Wohlfahrt; a kemencze mögé csúszni, sich hinter den Ofen verstecken; fegyvert tölteni, das Gewehr laden; megvárni, abwarten; elfutni (előtt, mellett), vorbeilaufen; őz, das Reh; meglőni, erschießen; eltolni, wegschieben; sulyban veszteni, am Gewicht verlieren; átönteni, umgießen.

Hajlik a fa, míg kicsiny. A nád hajlítható; de te addig *hajtogattad* azt, miglen *eltört*. Ott egy szép madár repül, amaz ablakból *repült ki*; bizonyosan kalitkából repült ki. Ama gonosztevő a fogházból *szökött* el. Ő *felajánlotta* nekem barátságát, de szüleim megtiltották vele társalognom. A mit az Örökkévaló *elrendelt* és elrendel, azt jóllétünkre rendelte. Minden, a mit élveztünk s még élvezünk, az égnek ajándéka. Tegnapelőtt fagyott. Amint a vizet az üvegből *öntöttem*, már a levegőben megfagyott. Bezártuk az ablakokat és ajtókat s a kemencze mögé *huzódtunk* (csúsztunk); és még sem *melegedhettünk* meg. Szagoltad azt a szép rózsát? A vadászok hat nyulat lőttek. Az egyik vadász nem *talált* semmit s ez őtnagyon bosszontotta. Ma azonban meglőtt egy őzet. Ide *toltam* az asztalt, te meg azt ismét eltolta. A mi városunk nagy harangja ötven mázsát nyomott, miután pedig átöntötték (man), csak negyvennyolcz mázsát *nyomott*, tehát *vesztett* a sulyban két mázsát.

b) e és más magánhangzót o-ra változtatnak:

Bewegen, megindítani, rábírnai; — bewegen, be-
töngen.

heben, emelni; melken, fejni; scheren, nyírni;
dreschen, (drischest, drischt), csépelni; fächten, (fächst,
ficht), vinni, küzdeni; flechten, (flichst, flicht), fonni;
schmelzen, (schmilzest, schmilzt), olvasztani, olvadni;
schwellen (schwillst, schwillt), dagadni; erschallen, elhang-
zani, csattanni; erwägen, megfontolni, meggondolni;
erlöschen, elalszik a (tűz); schwören, (schwör vagy
schwur) esküdni; saufen (soff, gesoffen), mohón, sokat
inni; saugen (sog, gesogen), színi, szopni; lügen,
hazudni.

1. *Jegyzet.* Ezen igék: schmelzen, (olvadni ért.)
schwellen, erschallen, erlöschen, az összetett időkben
sein segédigét vesznek föl, így:

er ist	}	geschmolzen, erschollen, erloschen, geschwollen.
er war		

2. *Jegyzet.* Bewegen ige, midőn annyit tesz
mint egyik helyről a másikra mozdul, v. megindít;
és a schmelzen ige, olvasztani (vaját, zsírt) érte-
lemben, rendszeren ragoztatnak. P. o. -

Der Kranke bewegte sich langsam und hat mich
bis zu Thränen bewegt. A beteg megmozdult lassan
s engem könnyezésig megindított.

Ich schmelzte Butter und du hast Salz ge-
schmelzet. Én vaját olvaszték, te pedig faggyút ol-
vasztottál.

Magyar-német gyakorlatok.

Ok, Ursache; szegénység, die Armut; fényes győzelmet vívni ki; einen glänzenden Sieg erröchten; kosár, Korb; könnyen (könnyűséggel), mit Leichtigkeit; juhász, Schäfer; viasz, Wachs; test, der Leib; mell, Brust; kinézni, aussehen; dajka, Amme; kihasználni, vorlügen.

Ugyanazon ok, mely téged rábírt, *rábírt* engem is azt tenni (annak tevése). Ezen öreg embernek szegénysége könyekre *indított* engem, és *rábírt*, hogy alamizsnát adjak neki. Mi kicsépeztük a buzát, midőn ti még a rozsot *csépeztétek*. Hát szomszédotok mit csépel? A mi katonáink *harcoltak* és fényes győzelmet vívtak ki. Ki fonja ezeket a szép kosarakat. Magad fonod talán? Ezt magam *fontam*, amazt pedig fivérem *fonta*. Két ember alig vitte e terhet, te pedig magad könnyen *vitted*. A leányok *fejték* a teheneket, a juhász pedig nyirta a juhokat. A vaj elolvad a napon. Az ólom is *elolvadt* a tűzön. Olvasztottunk viaszt és faggyút. Tegnapelőtt *megdagadt* lábad, ma megdagad kezéd; egész testedben dagadsz. A mi katonáink neve *elhangzott* az egész világon. Midőn a kis gyermek anyja mellett *szopta*, jobban *nézett* ki, (jobb színben volt); mint most midőn a dajka mellett *szopja*. Mit *hazudtál*? Semmit sem hiszünk már neked, mivel oly sokszor hazudtál.

Kilenczedik osztály.

Oly igékből áll, melyek első magánhangzójokat a félmúlt időben s a multidejű igenévben is külön-

főleképen változtatják, sőt olykor mássalhangzókat is fölcserélik. Ilyenek:

Essen, enni — aß, gegessen, (du ißest, er ißet);
 liegen, feküdni — lag, gelegen; thun, tenni, csinálni —
 that, gethan (ich thue, du thust, er thut, wir thun, ihr
 thut, sie thun); stehen, állani — stand, gestanden;
 bitten, kérni — bat, gebeten; sitzen, ülni — saß, ge-
 fessen; gehen, menni — gieng, gegangen; schneiden,
 szabni vágni, — schnitt, geschnitten; leiden, türni, szen-
 vedni — litt, gelitten; hauen, vágni — hieb, gehauen;
 fieden, főzni, forrni — kott, gekott; ziehen, húzni —
 zog, gezogen.

Jegyzet. Ezen igék: liegen, stehen sitzen, gehen,
 ez össze tett időkben sein segédigével állnak, így:

er ist } gelegen, gestanden, gegessen, gegangen.
 er war }

Magyar német gyakorlatok.

Valószínűleg, wahrscheinlich; (az) érdekelmben van
 (érdekeltetem általa), es ist mir daran gelegen; tenni,
 helyezni, legen; fájnak lábaim, mir thun die Füße
 weh; elmenni, fortgehen; megvágni magát, sich schnei-
 den; tollat csinálni (vágni), Federn schneiden; tyúkot
 leforrázni, eine Henne abbrühen.

Ettünk már otthon s te most ismét eszel. Mi-
 dőn nála voltam, még ágyban feküvék s valószínű-
 eg még most is fekszik. Nag n érdekeltetem az
 által, hová titted a kulcsot (legen igével.) Ó igen
 sok jót tett velem. Én nagyon hálás vagyok irán-
 ta (3. es.) mindenért, a mit értem tett. Fájnak lá-

baim, mivel már három órát álltam, s nem ültem semmit. Még az asztalnál (zu) *ültünk*, midőn három órát *ültött*. Miután már evett, *fölkelt* és *elment*. Kérém őt, maradna még tovább; mások is kérték (őt); de nem *hagyta* magát megindítani. Megvágta magadat újadon s nagy fájdalmat *szenvedtél*. Még mindig szenvedek, előbb még többet *szenvedtem* s jó barátom velem *szenvedett*. Ki csinálta neked s tollakat? Szokottan magam *csináltam* tollaimat, most azonban fivérem *csinálja*. A te lovaid jól *huztak*; az enyimek még jobban *huznak*; nem régiben (minap) nagy terhet hat mérföldre *huztak*. Már egy kis idő előtt *forrt* a víz s most még erősebben *forr*. Mit *főztél* a vízben? Semmit sem *főztem*; a forró víz csak a tyúk leforrázására kellett.

Tizedik osztály.

Azon igéket foglalja magában, melyek mint a rendes igék a mult idejű igenévben t-vel, a fél-multban pedig te, teſt, te, ten, tet, ten ragokkal végződnek; csakhogy első magánhangzóikat némelyek pedig mássalhangzóikat is átváltoztatják.

Ilyenek:

Brennen,	égetni, égni	—	brannte,	gebrannt;
fennen,	ismerni	—	fannte,	gefannt;
nennen,	nevezni	—	nannte,	genannt;
fenden,	küldeni	—	ſandte,	geſandt;
denſen,	gondolni	—	daſhte,	gedacht;
bringen,	hozni	—	brachte,	gebracht;
fönnen,	-hatni, hetni	—	fonnte,	gefonnt,
(ich ſann, du ſannſt, er ſann)				

mögen -hatni, -hetni — möchte, gemocht;
 (ich mag, du magst, er mag)
 dürfen, -hatni, -hetni — durste, gedurft;
 (ich darf, du darfst, er darf)
 müssen, kényszerítve lenni (kelleni) — mußte, gemußt,
 (ich muß, du mußt, er muß)
 wissen, tudni — wußte gewußt;
 (ich muß, du mußt, er muß).

1. *Jegyzet.* Brennen szenvedő értelemben, (égni) sein segédigével használtatik; p. o. Elégett a ház; das Haus ist abgebrannt.

2. *Jegyzet.* Ezen multidejű igenevek: g e m o c h t, gedurft, gemußt, nem használtatnak, hanem mondatik:

Ich habe es thun mögen, thun dürfen, thun müssen.

E helyett: Ich habe es thun gemocht, gedurft, gemußt.

Hasonlóul mondatik: Ich habe es thun können, thun sollen, thun wollen, thun lassen. E helyett: thun gekönnt, gewollt, gelassen, gesollt.

Magyar - német gyakorlatok.

Valahol, irgendwo; egészen, teljesen, völlig; kiküldeni, aussenden; tűzfecskendőket hozni, Feuer spritzen bringen; megmenteni, retten; annyit a mennyit, so viel als; a tűz terjed, das Feuer greift um sich; a véletlennek, a sorsnak átengedni, dem Schicksale überlassen; tehetni, képesnek lenni, vermögen; tulajdonos, Eigenthümer; megjegyezni, merken.

Az éjjel valahol égni kellett. Égett hat óráig (4. es.) a két ház egészen leégett. Katonákat kül-

döttek ki (man), tűzfecskendőket *hoztak* a tűznek oltására (hatr. m.) Mindenki *megmentett* annyit a mennyit *lehetett* (vermőgen). Mindent meg *akartak* menteni (man); de hasztalan volt. A tűz gyorsan *terjedett*; senki sem *közellíthetett* (dürfen) s mindent a véletlenre kelle (müssen, man) hagyni. És te minderről semmit sem *tudtál*; jól kellett alunnod. Valóban nem *aludtam*; de *beláttam* hamar, hogy én ott szükségtelen vagyok. Mint tudod, te sem *tehattél* sokat. Ismerted-e e háznak tulajdonosát? Csak az egyikét *ismertem*; a másikat szintén *nevesték* előttem (3. es.), de nevét meg nem jegyezhettem magamnak.

XIV.

A kötmódról.

A.

Német-magyar gyakorlatok.

1.

A kötmód jelenideje.

Ich habe,	sei,	werbe,	lobe,	fahre,
du habest,	seiest,	werdest,	lobest,	fahrest,
er habe,	sei,	werbe,	lobe,	fahre,
wir haben,	seien,	werden,	loben,	fahren,
ihr habet,	seiet,	werdet,	lobet,	fahret,
sie haben,	seien,	werden,	loben,	fahren,

hogy van nekem; hogy vagyok; hogy leszek (v. mivé) hogy dicsérek, hogy megyek (kocsin sat).

Vagy: hogy legyen nekem, hogy legyek; hogy legyek vmivé, hogy dicsérjek, hogy menjek.

Éitelkeit, hiuság; das göttliche Gesetz, az isteni törvény; behaupten, állítani, erősíteni; sich bemühen, rajta lenni, törekedni.

Ich wünsche, daß du nicht so viel Eitelkeit habest, und nicht so leichtsinnig seiest. Man sagt, er sei ein wenig nachlässig. Man behauptet, daß er keine Lust zum Lernen habe. Wir wollen, daß ihr fleißig seiet und Achtung für euere Lehrer habet. Unser Lehrer will, daß wir aufmerksam seien, und mehr Lust zum Lernen haben. Bemühe dich, daß du ein rechtschaffener Mensch werdest. Die Mutter will nicht, daß er Soldat werde. Ich erlaube, daß du spazieren gehst, und daß er mit dir gehe. Nie muß man denken, daß man schon alles wisse, sondern daß man noch viel zu lernen habe. Das göttliche Gesetz befiehlt, daß wir auch unsere Feinde lieben.

2.

A kötmód multideje.

Ich habe	} gehabt, gelobt.
du habest	
er habe	
wir haben	
ihr habet	
sie haben	

Ich sei	} gewesen, geworden, gefahren.
du seiest	
er sei	
wir seien	
ihr seiet	
sie seien	

Hogy birtam legyen;
hogydicsértem legyen,
sat.

Hogy voltam legyen, hogy
lettem legyen (vmivé), hogy
mentem legyen; sat.

Zweifeln, kétkedni; geizig, fősvény, fukar; bestelen, meglopni; närrisch werden, megholondulni; die Absicht, szándék, cél.

Ich zweifle, daß du auf dem Ball gewesen seiest, und wenn du dort gewesen bist, so glaube ich, daß du nicht viel Vergnügen gehabt habest. Von dem reichen Kaufmann sagt man, daß er geizig gewesen sei und als man ihn bestolen hatte, so sei er närrisch geworden. Glauben Sie, daß er sich so ausgezeichnet habe, als man es sagt. Wird man glauben, daß ihr Bruder die Absicht gehabt habe, und bei ihnen deshalb gewesen sei. Ich weiß nicht, ob er ihm dieses gesagt habe, und ich glaube auch nicht, daß du dort hingegangen seiest, um mit ihm davon zu sprechen.

3.

A kötmódnak föltétlen és föltételes jövő ideje.

Ich werde	$\left. \begin{array}{l} \text{sein,} \\ \text{werden,} \\ \text{haben,} \\ \text{loben,} \\ \text{fahren.} \end{array} \right\}$
du werdest	
er werde	
wir werden	
ihr werdet	
sie werden	

Ich werde	$\left. \begin{array}{l} \text{gehabt haben,} \\ \text{gewesen sein,} \\ \text{geworden sein,} \\ \text{gelobt haben,} \\ \text{gefahren sein.} \end{array} \right\}$
du werdest	
er werde	
wir werden	
ihr werdet	
sie werden	

Hogy leendek, hogyleendek (vmivé), hogyleendek, hogydicsérendek, hogymenendek, sat

Hogy leendett nekem, hogyleendetttem, hogyleendetttem (vmivé) hogy; dicsérendetttem, h. menendetttem.

Sich schmeicheln, hizelkedni magának; den Gefallen erweisen, szivességet tenni; versichern, biztosítani.

Ich hoffe, daß du mich besuchen werdest. Ich schmeichle mir nicht, daß er mir diesen Gefallen erzeigen werde. Er versicherte mich, er werde es nicht thun. Niemand kann wissen, ob er morgen leben werde. Ich glaube nicht, daß es morgen regnen werde. Man sagt, er werde ein Kaufmann werden. Man hat mich versichert, daß du dort sein werdest. Ich zweifle, daß er das Buch morgen gelesen haben werde. Ich glaube, daß du den Brief schon aufgeschrieben haben werdest, ehe die Post abgehen wird. Wir hoffen, daß die Bäume im Mai schon werden geblühet haben.

4.

A kötmód félmult ideje.

Ich hätte,	wäre,	würde,	lobete,	führe,
du hättest,	wärest,	würdest,	lobetest,	führtest,
er hätte,	wäre,	würde,	lobete,	führe,
wir hätten,	wären,	würden,	lobeten,	führten,
ihr hättet,	wäret,	würdet,	lobetet,	führtet,
sie hätten,	wären,	würden,	lobeten,	führten,

vagy:

ich würde
du würdest
er würde
wir würden
ihr würdet
sie würden

} haben, sein, werden, loben, fahren.

Hogy lenne nekem, hogy lennék, hogy lennék (vmivé), hogy dicsérnék, hogy mennék, sat.

Verschwenderisch, tékozló, pazarló; entbehren, nélkülözni, hisben, alakítani, képezni; das Unrecht erkennen, igaztalanságot elismerni; ankommen, megjöni, megérkezni.

Ich würde glücklicher sein, wenn ich Bücher und Freunde hätte. Du würdest mehr Vergnügen haben, wenn du bei deinen Altern wärest. Er würde nicht so reich werden, wenn er so verschwenderisch wäre, als du. Ich würde deinen Bruder besuchen, wenn ich Zeit hätte. Es wäre mir angenehm, wenn du Soldat würest. Was half es, wenn ich die ganze Welt gewänne, an meiner Seele aber Schaden litte. Ich würde dir das Buch geben, wenn ich es entbehren könnte. Es wäre zu wünschen, daß alle Menschen nur ein Herz hätten, und nur eine große Familie bildeten. Wollte Gott, daß wir immer gesund wären, und nur ein mäßiges Vermögen hätten. Ich vergäße aller seiner Beleidigungen, wenn er nur sein Unrecht erkennte. Mein Oheim wünschte, daß ich schon morgen abreisete und noch diese Woche in Wien ankäme.

1.

A kötmód régmúlt ideje.

Ich hätte	}	gehabt, gelobt.
du hättest		
er hätte		
wir hätten		
ihr hättet		
sie hätten		

Ich wäre	}	gewesen, geworden, gefahren.
du wärest		
er wäre		
wir wären		
ihr wäret		
sie wären		

vagy:	Ich würde	}	gehabt haben, gewesen sein, geworden sein, gelobt haben, gefahren sein.
	du würdest		
	er würde		
	wir würden		
	ihr würdet		
	sie würden		

Hogy lett volna nekem; hogy voltam volna; hogy lettem volna (vmivé), hogy dicsértem volna; hogy mentem volna, sat.

Bedürfen, szükségelni (ich bedürfe, nekem kell, szükséges . . .); untröstlich, vigasztalhatlan.

Wenn ich Geld gehabt hätte, so würde ich dieses Pferd gekauft haben. Wir würden dich nicht tadeln, wenn du fleißiger gewesen wärest. Diese Kinder würden sehr weinen, wenn ihre Mutter abgereiset wäre. Der Vater würde uns eine schöne Geschichte erzählt haben, wenn wir artigere gewesen wären. Wir hätten gegessen, wenn wir hungrig gewesen sein würden. Du hättest ihm Geld gegeben, wenn er es bedürfte. Ich wünschte, es wäre nie geschehen! Wenn es aber geschähe, dann wäre ich untröstlich! Ihr hättet es vergessen, wenn ich euch nicht daran erinnert hätte.

B.

J e g y z e t e k.

1. A kötmód jelen idejének végzetei csak: *e*, *est*, *e* — *en*, *et*, *en*.

2. Ugyanezen végzeteket kapják a kötmód *fél-múlt idejében* a segéd- és rendhagyó igék, melyek

egyszersmind a, o, u magánhangzóikat ä, ö, ü-re változtatják. P. o.

Jelentődmód { ich kam, genoss, schlug, schrieb, schnitt,
ich brachte, konnte, wußte.

Kötmód { ich käme, genösse, schlänge, schriebe, schnitte,
ich brächte, könnte, wüßte.

Kivételt képez sterben, starb — kötmódban: stirbe.

A 3. rendes igék a kötmód félmult idejében magánhangzókat nem változtatják át s a következő személyragokat veszik föl: ete, etest, ete — eten, etet, eten.

Ugyanezen ragokat veszik föl a kötmód félmultjában a következő rendhagyó igék is: brennen, fennen, nennen és senden. A kötmódban tehát mondatik: Ich brennete, fennete, nennete, sendete.

4. A kötmód többi idői összetettek.

a) A mult idő a haben vagy sein segédigének jelen idejéből s az igének multidejü igenevéből tételik össze. P. o.

er habe	{	gehabt,		er sei	{	gewesen,
		gelobt,				geworden,
						gegangen.

b) A régmult idő a haben vagy sein igének félmultjából s a multidejü igenévből alakíttatik. P. o.

er hätte	{	gehabt,		er wäre	{	gewesen,
		gelobt,				geworden,
						gegangen.

c) A jövő idő a werden segédigének jelenidejéből s jelen idejü határozatlan módból tételik össze, Így: er werde haben (sein, werden, loben, gehen).

d) A *föltételes jövő* a werden igének jelen idejéből s multidejű határozatlan módból állítatik össze. P. o.

er werde {	gehabt haben,	er werde {	gewesen sein,
	gelobt haben,		geworden sein,
			gegangen sein.

5. Kötmóddal akkor élünk, ha valami *bizonytalanságot, kétkedést, ohajtást* vagy *föltételességet* akarunk kifejezni. P. o.

Ich glaube nicht, daß er krank sei, (kétkedés).

Wenn ich Geld hätte, so würde ich das Pferd kaufen, (föltételesség).

O, daß doch alle Menschen einander liebten! (ohajtás).

C.

Magyar-német gyakorlatok.

1.

Aldani, megáldani, seggen; gyűlölni, hassen; gyalázatos tett, eine schändliche That; bemocskolni, beflecken; elmaradni (sok ideig), mulatni, verweilen; kárpótlás, Entschädigung; megfizetni, bezahlen.

Kivánnám, hogy ne *lennél* oly könnyen hívó s ne *lenne* mindenkiről oly jó véleményed. Ritkaság (es ist), hogy a szerencsétlennek barátja *lenne*: s még nagyobb ritkaság, hogy rokonai *lennének*. Isten kívánja, (hogy) *szeretnők* ellenségünket is, és *áldanók* azokat, kik minket gyűlölnék. Szebb

dolog, hogy a becsületes ember inkább életét *veszítse*, mintsem hogy gyalázatos tettel *bemocskolandotta* azt. A tanár mondá nekem, hogy meg *van* veled elégedve. Atyám kívánja, hogy ne maradnék el nálad oly sokáig, mint tegnap. Méltányos, hogy kárpótlást *kapjatok* és a ti munkátokat *megfizessék*.

2.

Falu, vidék, das Land, das Dorf; cselekedni, handeln, tapasztalat, tapasztalás, die Erfahrung.

Atyád akarja hogy ne *légy* oly gyakran amáz emberek társaságában, és hogy velők kevesebb barátságod legyen (hogy velők kevésbbé barátkozzál). Adná Isten (wollte Gott), hogy az emberek mindnyájan oly boldogok *lennének*, mint te és én, és hogy soha több bosszuságuk ne *lenne*, mint nekem és neked. Sokkal szerencsésebbek *lennénk*, ha kevesebb szükségünk volna. Ők egészségesek *lennének*, ha falun (vidéken) *laknának*. Ha nem *lennének* könyveim s barátaim, kevesbbé elégedett *lennék*. Sokkal szerencsésebbek *lennétek*, ha sorstokkal megelégedve *lennétek*. Vidámabbak *volnának*, ha a munkára több kedvök *lenne*. Ha más-kép *cselekedtlél volna*, kevesebb bosszuságod *lenne*. Bizonyosan *dicsértelek volna*, ha azt (eő) *megérdemelnéd*.

3.

Hiu, eitel; önszeretet, Eigenliebe; megindítani, meghatni, rühren; vkit elkísérni, einen begleiten; fősvény, zsugori Geizhals; kiadni, ausgeben; követni a tanácsot, dem Rathe folgen.

Ovatosabb (vigyázóbb) *leendettem*, ha *volt volna* már oly boszúságom, mint ma. *Kivántam volna*, hogy ne *lennél* oly hiu s hogy kevesebb önszereteted *lenne*. Sokkal jobb *leendett*, ha ezen emberek csak mérsékelt vagyonnal *birtak volna*. Azért *lehetne* ez, hogy téged ama szerencsétlenek sorsa meg ne *indított legyen*. Ha nem *leendettem* oly elfoglalva, talán *elkísérhettelek volna*. Ha ez a zsugori az egész világ kincsét *bírná*, még sem *lenne* elégedettebb. Több pénzetek *leendett*, ha kevesbbé pazarlók *lettetek volna*. Nem *gyámolítandhattam* (unterstützen, vermögen) e szerencsétleneket, ha anynyit *adtam volna ki*, mint te. Tanítványaid szorgalmasbak *leendettek*, s több kedvök *leendett* a tanulásra, ha annak hasznát jobban *belátták volna*. Ha fivéréink atyánk tanácsát *követendették*, most több vagyonnal *bírnának*. Nem *hiendettem*, ha magam nem *láttam volna*.

XV.

A szenvedő igeragozás kiegészítése.

Viszonyatlan idők.	Jelentő mód.	Jelen idő.	Kötmód.
Ich werde du wirst er wird sat.	} gelobt.	Ich werde du werdest er werde sat.	} gelobt.
	Dicsértetem,		Hogy dicsértetem, vagy: hogy dicsérte sem s t

Jelentő mód.

Kötmód.

Múlt idő.

Viszonyatlan idők.

Ich bin gelobt worden...	Ich sei gelobt worden...
Dicsértettem...	Hogy dicsértettem legyen...

Jövő idő.

Ich werde du wirst er wird	} gelobt werden.	Ich werde du werdest er werde	} gelobt werden.
Dicsértetendem, ...		Hogy dicsértetendem, vagy; hogy dicsértetendjem, ...	

Félmúlt idő.

Ich wurde gelobt...	Ich würde gelobt, vagy
	Ich würde gelobt werden, ...
Dicsértetem, ...	Dicsértetném, ...

Régmúlt idő.

Ich war gelobt worden...	Ich wäre gelobt worden, vagy
	Ich würde gelobt worden sein, ...
Dicsértettem vala v. volt.	Dicsértettem volna, ...

Föltételes jövő idő.

Ich werde du wirst er wird...	} gelobt worden sein	Ich werde du werdest er werde...	} gelobt worden sein.
Dicsértetni fogtam, ...		Hogy dicsértetni fogtam.	
(Dicsértetendettem ké- ményen hangzanék).			

A.

Német - magyar gyakorlatok.

1.

Szenvedő mondatok a jelentő módban.

Vigyázatlan, unachtsam; kitünő bizonyítvány, ein ausgezeichnetes Zeugnis; mit Sturm einnehmen, rohammal bevenni; zwei Stunden lang, két óra hosszat, két órán át; plündern, rabolni; blutig, véres; sicher, bizonyosan.

Deine Schwester wird von ihren Lehrern geliebt und gelobt, weil sie fleißig und aufmerksam ist; aber du wirst von den deinen getadelt, weil du nicht gern arbeitest. Die geschickten Leute werden gesucht und geliebt, aber die unwissenden werden gewöhnlich verachtet. Wir wurden stets von unseren Lehrern geliebt, weil wir fleißig waren und gern arbeiteten. Unser Freund war von den seinen gestraft worden, weil er unachtsam und nachlässig gewesen war. Du warst von deinen Ältern gelobt und belohnt worden, weil dir deine Lehrer ein ausgezeichnetes Zeugnis gegeben hatten. Mancher wurde vormalß geliebt und geachtet, der jetzt gehasst und verachtet wird, und manche wurden gehasst und verachtet, die Liebe und Achtung verdienten. Nachdem die Stadt mit Sturm eingenommen worden war, wurde sie schrecklich geplündert. Seitdem das Schießpulver erfunden worden war, sind die Kriege nicht mehr so blutig. — Wenn ihr eure Pflichten treulich erfüllet, so

werdet ihr geliebt und gelobt werden. Du wirst wegen deiner Aufführung getadelt werden, und dein Bruder wird wegen der seinigen auch nicht gelobt worden sein. Ihr habet meinen Rath nicht befolgt, ihr werdet sicher dafür bestraft werden.

2.

Szenvedő mondatok a kötmódban.

Es ist unmöglich, lehetetlen; die Nachricht mittheilen, a hirt (tudósítást) közölni; die Mühe, fáradás, munka; aufnehmen, fogadni; es ist möglich, lehet, meglehet; Mitschüler, tanulótárs; sittsam, erkölcsös; friedfertig, csendes, békeszerető; schwere Arbeit, nehéz munka; beklagen, siratni, panaszkodni; das Unternehmen, vállalat, kezdemény; beherrschen, uralkodni, uralma alatt tartani.

Der Vater wünscht, daß du von deinen Lehrern geliebt werdest. Man hat mir gesagt, daß du von ihm gelobet worden seiest. Es ist unmöglich, daß diese Nachricht ihnen von uns mitgetheilt worden sei. Ich zweifle sehr, daß er für seine Mühe werde belohnet werden. Ich wünsche euch, daß ihr von euerem Oheime gut aufgenommen werdet. Wie wäre es möglich, daß er von seinen Mitschülern gehaßt worden wäre, da er doch so sittsam und friedfertig ist. Es wäre zu wünschen, daß diese Laster gestraft worden wären. Niemand hätte geglaubt, daß eine so schwere Arbeit in so kurzer Zeit beendet worden wäre. Du würdest von deinem Lehrer gelobt werden, wenn du fleißig wärest. Die Schüler würden nie

von ihren Lehrern getadelt werden, wenn sie immer aufmerksam wären. Dein Freund würde nicht betrogen worden sein, wenn er vorsichtiger gewesen wäre. Sie würden von niemanden beklagt worden sein, wenn Sie in diesem Unternehmen unglücklich gewesen wären. Wenn Eigenliebe und Eitelkeit nicht die Welt beherrschten, so würde die Wahrheit mehr geehrt werden, als sie es gewöhnlich ist.

B.

J e g y z e t e k.

A szenvedő alaknak minden idője a werden segédigének megfelelő ideiből s minden illető igének multidejű igenevéből tételik össze.

A werden igének <i>jelentő</i> <i>módu idői:</i>	A werden igének <i>köt-</i> <i>módu idői:</i>
er wird +	er werde +
er wurde +	{ er würde +
	{ er würde + werden
er ist + (ge) worden	er sei + (ge) worden
er war + (ge) worden	{ er wäre + (ge) worden
	{ er würde + (ge) worden sein
er wird + werden	er werde + werden
er wird + (ge) worden sein.	er werde + (ge) worden sein.

Ha a kereszteskéek helyébe a mult idejű ige-név tételik, p. o. gelobt, getadelt, belohnt, bestraft, sat., a szenvedő igéknek megfelelő idői állnak elő. E mellett a geworden helyett szebbhangzás végett csak worden mondatik.

C.

Magyar - német gyakorlatok.

Üldözni, verfolgen; néha, manchmal; illetlenség, Unartigkeit; gyűlés, gyülekezet, Versammlung; megszégyeníteni, beschämen; segélyre jöni, sietni, zu Hilfe kommen; lepecsételni, versiegeln; az ajtót bezárni, die Thür verschließen; remélhető, es ist zu hoffen; büntetés, Strafe; kimondani, aussprechen; visszavenni, zurückerheben; Szentföld, Palästina; elfoglalni, erobern; felosztani, einteilen; vezetés, vezérlés, die Leitung; Izráel népe, das israelitische Volk; átadni, übergeben; félelemmel tölteni el (rémületbe ejteni), mit Schrecken erfüllen; philisteusok, die Philister.

Az erény gyakran üldöztetik. Sokszor megcsalatunk, ha könnyen hívők vagyunk. Fivéred megbüntettetett, mivel feladványát nem végezte be. Végezzétek be feladványaitokat, hogy ti is meg ne büntetessetek. Barátunk gyámolítja a szerencsétleneket; ti is néha gyámolítottatok tőle. Illetlenségedért megbüntettetted s az egész gyülekezet előtt megszégyenítettél. Midőn segélyökre jöttünk, házuk már ki volt rabolva. Ha a levél meg leendő írva, még le kell pecsételtetnie s a postára küldetnie. Soha sem csalatnátok meg, ha oly könnyen hívők nem lennétek. Ők nem fogtak meglopni, ha az ajtókat jól bezárták volna. Remélhető, hogy ez a büntetés megjobbitandja őt (*Ugyanest szenvedőleg*). Nem hiszi, hogy atyja által rosszul fogna fogadtatni. Ha a szó egyszer kimondatott, vissza nem vétethe-

tik többé. Miután Palaestina az izraeliták által elfoglaltatott, tizenkét részre osztatott fel. Mózes halála után Izráel népének vezérlése Jozsuének adott által. Miután Góliát Dávidtól egy kővel agyonveretett, a philisteusok nagy rémületbe estek (félelemmel töltettek el). Senki se kétkedjék (ne vonja kétségbe), hogy halál után vagy megjutalmaztatni vagy megbüntettetni fog.

XVI.

Általános átnézete az összes német szók ragozásának.

Az összes német szóknak ragok általi változását a következő öt általános ragozásba lehet foglalni:

1. Nemszócska-ragozás.
2. Főnév-ragozás.
3. Melléknév-ragozás.
4. Névmás-ragozás.
5. Ige-ragozás.

A. Nemszócska-ragozás.

A nemszócska-ragozás a főnév nemének, számának s eseteinek jelölésére szolgál. Valamennyi ragozás között ez a legteljesebb s legtöbb szó azt a ragozást követi.

Mintája a ragozásnak a határozott nemszócska:
der, die, das.

Egyes szám.

1. der, die, das,
2. der, der, der,
3. dem, der, dem,
4. den, die, das,

Többes szám.

- die,
der,
den,
die.

Hasonlóan ragoztatnak:

- a) *Ezen mutató névmások:* dies-er, dies-e, dies-es,
jen-er, jen-e, jen-es,
solch-er, solch-e, solch-es.

A kezdő névmás: welch-er? welch-e? welch-es?

Ezen határozatlan névmások: all-er, all-e, all-es,
jed-er, jed-e, jed-es,
manch-er, manch-e, manch-es.

Ezen többes számú határozatlan névmások: einige,
etliche, wenige, viele.

- b) *Ezen határozatlan névmások:* ein-er, ein-e, ein-es,
kein-er, kein-e, kein-es.

Ezen kérdő névmás: was für ein-er? w. f. ein-e?
w. f. ein-es?

Ezen birtokos névmások: mein-er, mein-e, mein-es,
dein-er, dein-e, dein-es,
sein-er, sein-e, sein-es,
unser-er, unser-e, unser-es,
euer-er, euer-e, euer-es,
ihr-er, ihr-e, ihr-es.

Jegyzet. A b) alatti névmások, midőn főnevekkel alkalmaztatnak, az egyes számnak hímnemű 1. s seml. nemű 1. és 4. esetében elhagyják az er, es nemi ragokat.

c) *A melléknevek s az osztó- és sor-számnevek,* ha semmi, nemszócška - természetű névmás által nem előztetnek meg. P. o.

gut-er (Bater), gut-e (Mutter), gut-es (Kind),
zweit-er (Eisch), zweit-e (Bank), zweit-es (Buch),
einfach-er (Faden), einfach-e (Speise), einfach-es (Fenster).

d) Kevés kivétellel hasonlóan ragoztatnak:

A visszamutató névmás: welch-er, welch-e, welch-es;

A mutató v. visszamutató névmás: der, die, das;

A visszamutató vagy kérdő névmás: wer? was?

Egyes szám.

1. Welcher, welche, welches,	der, die, das,	wer, was,
2. dessen, deren, dessen,	dessen, deren, dessen,	weisen,
3. welchem, welcher, welchem,	dem, der, dem,	wem,
4. welchen, welche, welches,	den, die, das,	wen, was.

Többes szám.

1. Welche,	die,
2. deren,	deren (derer),
3. welchen,	denen,
4. welche,	die.

B. Főnév - ragozás.

a) Az élő lényt jelölő főnevek himnemüekből nőnemüekké lesznek *im* vagy *inn* rag fölvétele s az *a*, *o*, *u* magánhangzóknek, *ä*, *ö*, *ü*-re változtatása által. P. o.

Kaiser,	Kaiserin	vagy	Kaiserinn,
König,	Königin	"	Königinn,
Graf,	Gräfin	"	Gräfinn,
Wolf,	Wölfin	"	Wölfinn,
Hund,	Hündin	"	Hündinn.

b) *chen, elchen, lein* ragok által a főnevek megkicsinyítetnek. Ez esetben az *a, o, u* magánhangzók *ü, ö, ü*-re változnak s a főnév semleges-neművé lesz. P. o.

das Buch,	das Büchlein,	Büchlein;
der Garten,	das Gärtchen,	Gärtlein;
der Sohn,	das Söhnchen,	Söhnlein;
der Baum,	das Bäumchen,	Bäumlein;
die Frau,	das —	Fräulein;
die Tochter,	das Töchterchen,	Töchterlein;
die Blume,	das Blümchen,	Blümlein;
der Tisch,	das Tischchen,	Tischlein.
	Tischlein.	

c) *A többes számban* a főnevek *e, er, u, en*, ragokat vesznek föl s gyakran az *a, o, u* magánhangzókat is *ü, ö, ü*-re változtatják. P. o.

der Tag, die Tage;	der Vater, die Väter;
das Bild, die Bilder;	die Mutter, die Mütter;
die Feder, die Federn;	die Tochter, die Töchter;
der Mensch, die Menschen;	der Sohn, die Söhne.

Sok főnevek többes száma csak a nemszókákából ismerhető fel. P. o.

der Adler, die Adler;	das Messer, die Messer;
der Engel, die Engel;	das Mädchen, die Mädchen.

d) *A német főnevek eseteit* részint a nemszókák, részint saját végzetek jelölik.

A főnevek ragozását az egyes számban három, a többes számban pedig két osztályba lehet foglalni.

Főnév - ragozás

az egyes számban.

Azon hímnemű főnevek ragozása, melyek a többesben nem vesznek föl <i>n-t</i> vagy <i>en-t</i>. P. o.	Azon hímnemű főnevek ragozása, melyek a többesben <i>n-t</i> vagy <i>en-t</i> vesznek föl. P. o.
---	---

der Vater, der Sohn, das Mädchen, das Bild. 1. különfélekép 2. <i>3, es,</i> 3. mint az 1. (néha <i>e</i>), 4. mint az 1.	der Knabe, der Löwe, der Mensch, der Hirt. különféleképen, <i>n, en</i> <i>n, en</i> <i>n, en.</i>
---	--

A nőnemű főnevek, mint pl.

die Mutter, die Frau,	die Feder, die Bank,
----------------------------------	---------------------------------

egészen változatlanok maradnak s az eseteket csak a nemszócska jelöli.

A többes számban.

Azon főnevek ragozása, melyek már a többes sz. 1. esetben <i>n-</i> vagy <i>en-nel</i> végződnek. P. o.	Azon főnevek ragozása, melyek a többesnek 1. esetében nem végződnek <i>n-</i> vagy <i>en-nel</i>. P. o.
--	--

die Mädchen, Knaben, Löwen, Menschen, Hirten, Frauen, Federn. 1. <i>n, en,</i> 2. <i>n, en,</i> 3. <i>n, en,</i> 4. <i>n, en.</i>	die Väter, Söhne, Bilder, Mütter, Bänke. mint az <i>e. sz. 1. es.</i> vagy <i>e, er;</i> mint a <i>t. sz. 1. eset.</i> <i>n,</i> mint a <i>t. sz. 1. eset.</i>
---	--

A *hím - semleges* főnevek ragozását követik:

Ezen határozatlan névmások: jemand, niemand, jedermann.

A *hímnemű* főnevek (minő pl. der Knabe) ragozását követik:

1) A *melléknévek s az osztó - és sor - számnevek*, ha nemszócska, vagy más nemszócska természetű szó által előztetnek meg.

Ha azonban a melléknév oly szócska által előztetik meg, mely a *hím- és semleges* nemből az *er, és* nemű végzeteket elveti, e végzeteket a melléknév veszi fel. P. o.

der gute Vater, die gute Mutter, daß gute Kind,
mein guter Vater, meine gute Mutter, mein gutes Kind.

2) *Ezen mutató névmások:*

derjenige, diejenige, daßjenige,
derselbe, dieselbe, daßselbe.

3) A *jeder és solcher névmások*, ha ein, eine, ein nemszócska által előztetnek meg. P. o.

ein jeder, eine jede, ein jedes;

ein solcher, eine solche, ein solcher.

4) A *önálló birtokos névmások s ezen határozatlan névmás* einer, ha der, die, daß nemszócska által előztetnek meg. P. o.

der	} eine,	der	} meintige, deintige, feintige.
die		die	
daß		daß	
	meine, deine, seine,		unfrige, eurige, ihrige.
	unsere, euere, ihre		

C. Melléknév-ragozás.

Még egy ragozása van a melléknéveknek s ez a *fokozás*.

A *második foknak* képző ragja *er*, a harmadiké *st* vagy *est*. Gyakran az *a*, *o*, *u* is *ä*, *ö*, *ü*-re változik. P. o. klein, kleiner, kleinst; hübsch, hübscher, hübschest; alt, älter, ältest; grob, gröber, gröbst; jung, jünger, jüngst.

Rendhagyólag fokoztatnak: gut, besser, best, nahe, näher, nächst; hoch, höher, höchst; viel, mehr, meist.

D. Névmas - ragozás.

Ezen ragozás alá csak a *személyes névmások* tartoznak.

Egyes szám.

1. Ich	du	er	sie	es
2. meiner	deiner	seiner	ihrer	seiner
3. mir	dir	ihm	ihr	ihm
4. mich	dich	ihn	sie	es

Többes szám.

wir	ihr	sie
unser	euer	ihrer
uns	euch	ihnen
uns	euch	sie

E. Ige - ragozás.

a) Az igének *tője* (eredeti alakja) a *határozatlan mód*.

A német igék a határozatlan módban jobbra *en*-nel végződnek; csak kevés van, mely *eln*, *ern* szótagokkal végződik. P. o.

les-en, schreib-en, rechn-en, samm-eln, ach-ern.

b) Az igék ragozása *személyek*, *számok*, *idők*, *módok* s *alakok* szerint történik.

Személy mind az egyes, mind a többes számban három van.

Idő van hat, és pedig három viszonyatlan s három viszonyos, u. m. *jelen, múlt és jövő idő, és félmúlt, régmúlt föltételes és jövő idő.*

Mód azaz: az igéveli szólás (módja) öt van: *határozatlan, jelentő, köt-, parancsolómód és igenév.*

Alak van kettő: *cselekvő és szenvedő.*

c) A személyt és számot részint a személyes névmások részint saját igeragok jelölik. P. o. Ich lob-e, du lob-st, er lob-t; wir lob-en, ihr lob-et, sie lob-en.

Az *idők, módok s alakok* részint végzetek, részint a tömágánhangzók átváltozása, részint *ge* előrag vagy *d* utórag, vagy *haben, sein, werden* segédigék által jelöltetnek. P. o.

lob-te, lob-ete; fand, fände; gelob-t; gefunden; loben-d; finden-d; ich habe gelobt, ich werde loben, ich bin gelobt worden.

I. A segéd igék ragozása.

Jelentő mód.

Kötmód.

Jelen idő.	Ich bin	werde	habe	sei	werde	habe
	du bist	wirst	hast	seiest	werdest	habeſt
	er iſt	wird	hat	ſei	werde	habe
	wir ſind	werden	haben	ſeien	werden	haben
	ihr ſeid	werdet	habet	ſeiet	werdet	habet
	ſie ſind	werden	haben	ſeien	werden	haben
Félmúlt idő.	Ich war	wurde	hatte	wäre	würde	hätte
	du warſt	wurdeſt	hatteſt	wäreſt	würdeſt	hätteſt
	er war	wurde	hatte	wäre	würde	hätte
	wir waren	wurden	hatten	wären	würden	hätten
	ihr waret	wurdet	hattet	wäret	würdet	hättet
	ſie waren	wurden	hatten	wären	würden	hätten

vagy így:
 Ich würde, du würdest, er würde
 ſein, werden, haben.

Jelenő mód.

Kötmód.

Mult idő.	Ich bin du bist er ist wir sind ihr seid sie sind	gewesen.	bin bist ist sind seid sind	geworden.	habe hast hat haben habet haben	gehabt.	sei seiest sei seien seiet seien	gewesen.	sei seiest sei seien seiet seien	geworden.	habe habe habe haben habet haben	gehabt.
-----------	--	----------	--	-----------	--	---------	---	----------	---	-----------	---	---------

Régmult idő.	Ich war du warst er war wir waren ihr waret sie waren	gewesen.	war warst war waren waret waren	geworden.	hatte hattest hatte hatten hättet hatten	gehabt.	wäre wärest wäre wären wäret wären	gewesen.	wäre wärest wäre wären wäret wären	geworden.	hätte hättest hätte hätten hättet hätten	gehabt.
--------------	--	----------	--	-----------	---	---------	---	----------	---	-----------	---	---------

*) vagy így: ich würde
du würdest
er würde
sat.

Jövő idő.	Ich werde du wirst er wird wir werden ihr werdet sie werden	sein, werden, haben.	werde werdest werde werden werdet werden	sein, werden, haben.
-----------	--	----------------------------	---	----------------------------

Föltételes jövő idő.	Ich werde du wirst er wird wir werden ihr werdet sie werden	gewesen sein, geworden sein, gehabt haben.	werde werdest werde werden werdet werden	gewesen sein, geworden sein, gehabt haben.
----------------------	--	--	---	--

Parancsoló

Határozatlan mód.

mód.

Jelen idő.	sein,	werden,	haben.
Mult idő.	gewesen sein,	geworden sein,	gehabt haben.
sei, werde, habe. seid, werdet, habet.			

Igenév.

Jelen időben.	seiend, werdend, habend.
Mult időben.	gewesen, geworden, gehabt.

II. Minden többi igének ragozásmódja.

Cselekvő alak.

Jelentő mód.

Kötmód.

Jelen idő.	Ich liebe,	helfe,	fahre,	lobe,	helfe,	fahre,
	du lobst,	hilfst,	fährst,	lobest,	helfest,	fährst,
	er lobt,	hilft,	fährt,	lobe,	helfe,	fahre,
	wir loben,	helfen,	fahren,	loben,	helfen,	fahren,
	ihr lobet,	helfet,	fahret,	lobet,	helfet,	fahret,
	sie loben,	helfen,	fahren,	loben,	helfen,	fahren.
Félmult idő.	Ich lobte,	half,	fuhr,	lobete,	hälfe,	führe,
	du lobtest,	halfst,	fuhrst,	lobetest,	hälfeest,	führest,
	er lobte,	half,	fuhr,	lobete,	hälfe,	führe,
	wir lobten,	halfen,	fuhren,	lobeten,	halfen,	fuhren,
	ihr lobtet,	halfet,	fuhret,	lobetet,	halfet,	fuhret,
	sie lobten,	halfen,	fuhren,	lobeten,	halfen,	fuhren.*)
Mult idő.	Ich habe	} gelobt, geholfen.	Ich bin	} gefahren.	Ich habe	} gelobt, geholfen.
	du hast		du bist		du habest	
	er hat		er ist		er habe	
	wir haben		wir sind		wir haben	
	ihr habet		ihr seid		ihr habet	
	sie haben		sie sind		sie haben	
Régmult idő.	Ich hatte	} gelobt, geholfen.	Ich war	} gefahren.	Ich hätte	} gelobt, geholfen.
	du hattest		du warst		du hättest	
	er hatte		er war		er hätte	
	wir hatten		wir waren		wir hätten	
	ihr hättet		ihr wäret		ihr hättet	
	sie hatten		sie waren		sie hätten	
	Ich wäre	} gefahren.**)	Ich wäre	} gefahren.**)	Ich wäre	} gefahren.**)
	du wärest		du wärest		du wärest	
	er wäre		er wäre		er wäre	
	wir wären		wir wären		wir wären	
	ihr wäret		ihr wäret		ihr wäret	
	sie wären		sie wären		sie wären	

*) Vagy így: Ich würde, du würdest, er würde, . . . loben, helfen, fahren.

**) Vagy így: Ich würde, du würdest, er würde, . . . gelobt haben, geholfen haben, gefahren sein.

Jelentő mód.

Kötmód.

Jövő idő. } Ich werde
du wirst
er wird
wir werden
ihr werdet
sie werden

loben,
helfen,
fahren.

Föltételes jövő idő. } Ich werde
du wirst
er wird
wir werden
ihr werdet
sie werden

gelobt haben,
geholfen haben,
gefahren sein.

} Ich werde
du werdest
er werde
wir werden
ihr werdet
sie werden

loben,
helfen,
fahren.

} Ich werde
du werdest
er werde
wir werden
ihr werdet
sie werden

gelobt haben,
geholfen haben,
gefahren sein.

Határozatlan mód.

Jelen idő. loben, helfen, fahren.
Múlt idő. gelobt haben, geholfen haben, gefahren sein.

Parancsoló mód.

Igenév.

lob, hilf, fahre Jelen időben. lobend, helfend, fahrend.
lobet, helfet, fahret. Múlt időben. gelobt, geholfen, gefahren.

Szenvedő alak.

Jelentő mód.

Kötmód.

Jelen idő. } Ich werde
du wirst
er wird
wir werden
ihr werdet
sie werden

gelobt.

Félmúlt idő. } Ich wurde
du wurdest
er wurde
wir wurden
ihr wurdet
sie wurden

gelobt.

Múlt idő. } Ich bin
du bist
er ist
wir sind
ihr seid
sie sind

gelobt worden.

} Ich werde
du werdest
er werde
wir werden
ihr werdet
sie werden

gelobt.

} Ich würde
du würdest
er würde
wir würden
ihr würdet
sie würden

gelobt,

} Ich sei
du seiest
er sei
wir seien
ihr seiet
sie seien

gelobt worden.

vagy:
} Ich würde,
du würdest,
er würde,...
gelobt werden.

Jelentő mód.

Kötmód.

Régmúlt idő. Ich war
du warst
er war
wir waren
ihr waret
sie waren } gelobt worden.

Jöv. idő. Ich werde
du wirst
er wird
wir werden
ihr werdet
sie werden } gelobt werden.

Föltételes jövő idő. Ich werde
du wirst
er wird
wir werden
ihr werdet
sie werden } gelobt worden sein.

Ich wäre
du wärest
er wäre
wir wären
ihr wäret
sie wären } gelobt worden,
vagy: Ich würde,
du würdest,
er würde, ... } gelobt worden
sein.

Ich werde
du werdest
er werde
wir werden
ihr werdet
sie werden } gelobt werden.

Ich werde
du werdest
er werde
wir werden
ihr werdet
sie werden } gelobt worden sein.

Parancsoló mód.

Határozatlan mód.

werde gelobt.
werdet gelobt.

Jelen idő. gelobt werden.
Múlt idő. gelobt worden sein.

Visszaható igeragozás.

Jelen idő.

Múlt idő.

Jövő idő.

Ich helfe mir
du hilfst dir
er hilft sich
wir helfen uns
ihr helfet euch
sie helfen sich.
Ich liebe mich
du lobst dich
er lobt sich
wir loben uns
ihr lobet euch
sie loben sich.

Ich habe mir geholfen
du hast dir geholfen
er hat sich geholfen
wir haben uns geholfen
ihr habet euch geholfen
sie haben sich geholfen.
Ich habe mich gelobt
du hast dich gelobt
er hat sich gelobt
wir haben uns gelobt
ihr habet euch gelobt
sie haben sich gelobt.

Ich werde mir helfen
du wirst dir helfen
er wird sich helfen
wir werden uns helfen
ihr werdet euch helfen
sie werden sich helfen.
Ich werde mich loben
du wirst dich loben
er wird sich loben
wir werden uns loben
ihr werdet euch loben
sie werden sich loben.

Parancsoló mód.

helf dir
helfet euch.

lobe dich
lobet euch.

Azon igék, melyek a jelentő mód jel. id. e sz. 2. és 3. személyében úgy szinte a par. mód e. sz. 2. személyében tő-magánhangzókat átváltoztatják.

az a -t áre	blasen, fahren, fallen, gefallen, graben, halten, lassen, laufen, schlafen, schlagen, tragen, wachsen, waschen.	A parancsoló módban az a megmarad.
az e -t iere	befehlen, empfehlen, stelen, geschehen, lesen, sehen.	
az e -t iro	brechen, erschrecken, essen, fechten, flechten, fressen, geben, gelten, helfen, messen, nehmen (nimmst, nimm t - nimm), schelten, schmelzen, schwellen, sprechen, stehen, treffen, treten (trittst, tritt - tritt), verbergen, verderben, vergessen, werben, werfen.	

A következő igék a jelentő mód jelen idejének egyes számában egészen rendhagyók.

dürfen	—	ich darf,	du darfst,	er darf,
können	—	ich kann,	du kannst,	er kann,
mögen	—	ich mag,	du magst,	er mag,
müssen	—	ich muß,	du mußt,	er muß,
wissen	—	ich weiß,	du weißt,	er weiß,
sollen	—	ich soll,	du sollst,	er soll,
wollen	—	ich will,	du willst,	er will,

Azon igék, melyek a tő-magánhangzót a félmult időben s gyakran a multidejű ige-névben is a , ie , i , o , u -ra változtatják s egyszersmind az ige-névben en -nel végződnek.	Átváltozik a tő - magánhangzó.	
	A félmult időben:	A multidejű ige-névben:
Geben, genesen, geschehen, fressen, lesen, messen, sehen, treten, vergessen. Kommen.	Hosszú a -ra	—

Azon igék, melyek a tö-magánhangzót a félmult időben s gyakran a multidejű ige-névben is a, ie, i, o, u -ra változtatják s egyszersmind az igenévben en -nel végződnek.	Átváltozik a tö-magánhangzó.	
	A félmult időben:	A mult idejű ige-névben:
Befehlen, empfehlen, felen. Brechen, erschrecken, helfen, gelten, scheitern, sprechen, stechen, sterben, treffen, verbergen, verderben, erwerben, werfen, nehmen. Beginnen, sich besinnen, gewinnen, rinnen, schwimmen, spinnen.	Hosszú a-ra	Hosszú o-ra
	Hosszú a-ra	Hosszú o-ra
Binden, bringen, finden, empfinden, gelingen, klingen, ringen, schlingen, verschlingen, schwin-den, verschwinden, schwingen, singen, sinken, springen, stinken, trinken, winden, zwingen.	a-ra	u-ra
Blasen, fallen, gefallen, fangen, empfangen, halten, hangen, lassen, schlafen. Laufen, stoßen.	ie-re	—
Bleiben, gebelien, leihen, meiden, preisen, reiben, scheiden, scheinen, schreiben, schreien, schweigen, spielen, steigen, treiben, verzeihen, weisen.	ie-re	ie-re
Beissen, sich beißen, gleichen, greifen, pfeifen, reissen, reiten, schleichen, schleifen, schreiten, streichen, streiten, weichen.	rövid i-re	rövid i-re
Bahren, graben, laden, einladen, schaffen, erschaffen, schlagen, wachsen, waschen.	Hosszú u-ra	—

Azon igék, melyek a <i>tő</i>-magánhangzót a <i>félmult időben</i> s gyakran a <i>mult idejű igenévben</i> is <i>a, ie, i, o, u</i>-ra változtatják s egyszersmind az igenévben <i>en-</i>nel végződnek.	Átváltozik a <i>tő</i>-magánhangzó.	
	A félmult időben:	A mult idejű igenévben:
Biegen, betriegen, bieten, anbieten, gebieten, verbieten, fliehen, fliegen, fließen, frieren, genießen, gießen, kriechen, riechen, schließen, schießen, schließen, verdrießen, verlieren, wiegen. Bewegen, heben, melken, scheren, breschen, fechten, flecten, schmelzen, schwellen. Erschallen, erlöschen, saufen, saugen, lügen. Schwören (Schwor, schwur - geschworen).	Hosszú o-ra	Hosszú o-ra
Essen (aß, gegessen), bitten (bat, gebeten), Liegen (lag, gelegen), sitzen (saß, gesessen). Thun (that, gethan), stehen (stand, gestanden). Gehen (gieng, gegangen). Schneiden (schnitt, geschnitten), leiden (litt, gelitten). Hauen (hieb, gehauen). Sieden (sott, gesotten), ziehen (zog, gezogen).	a-ra a-ra ie-re i-re ie-re o-ra	e-re a-ra a-ra i-re — o-ra
Azon igék, melyek a <i>tő</i>-magánhangzót a <i>félmult időben</i> s a <i>multidejű igenévben</i> különféle képen változtatják el egyszersmind a <i>multidejű igenevet</i> <i>t</i> végbetűvel képzik.		
Brennen, kennen, nennen, senden, denken (dachte, gedacht), bringen (brachte, gebracht). Können, mögen (mochte, gemocht). Dürfen, müssen, wissen.	a-ra o-ra u-ra	a-ra o-ra u-ra

Jegyzéke a legszokottabb igéknek, melyek az összetett időkben sein segédigét vesznek föl.

Auferstehen, feltámadni,	rennen, iramlani, futni,
begeggen, szembejöni,	scheiben, megválni,
bleiben, maradni,	scheiden, lopózni,
erfolgen, bekövetkezni,	schmelzen, olvadni,
erkranken, megbetegedni,	schreiten, lépdelni,
erlöschen, kialudni,	schwellen, dagadni,
erlaufen, } vizbefulni,	schwimmen, úszni,
ertrinken, }	schwinden, tűnni, eltűnni,
erschallen, elhangozni,	sinken, süllyedni,
erscheinen, megjelenni,	stehen, ülni,
erstaunen, esodálkozni,	springen, ugorni,
erschrecken, megijedni,	steigen, mászni,
erwachen, fölébredni,	stehen, állni,
fahren, menni (kocsin sat.),	sterben, meghalni,
fallen, leesni,	stürzen, lezuhanai, leesni,
fliegen, repülni,	treten, taposni, lépni,
fliehen, szaladni,	untergehen, lemenni, leszállni,
fließen, folyni,	verarmen, elszegényedni,
gehen, menni,	verbleichen, meghalni,
gelangen, } megérkezni, oda-	verblühen, elvirágzani,
eintreffen, } jöni,	verborren, kiszáradni,
geben, } válni (ra, re) esni	verstreichen, elmulni, eltelni,
gerathen, } (ba, be) sikerülni,	verunglücken, szerencsétlenné
gelingen, }	lenni,
klettern, mászni,	wachsen, nőni,
kommen, jöni,	wandeln, járni, menni, elváltozni,
kriechen, osuszni,	welken, elhervadni,
laufen, szaladni,	widerfahren, történni, esni, (raj-
liegen, fekünni,	ta, vele),
reisen, érní, megérni,	zurückfahren, visszatérni,
reiten, lovagolni,	sat.
reisen, utazni,	

XVII.

Vegyes gyakorlatok.

1.

Gyakorolni, ausüben; szerénység, Bescheidenheit; önhittség, elbizottság, der Eigendünkel; a kötelességet teljesíteni, die Pflicht erfüllen; állhatlanság, der Unbestand; szemére vetni, vorwerfen; vkire megharagudni, auf jemanden böse werden; használni az időt, die Zeit anwenden; szépíteni, verschönern.

Az egészség szépíti a testet, a jó nevelés pedig szépíti a lelket. Szeretjük és dicsérjük az erényeket, de ritkán gyakoroljuk azokat. A szerénységet szokottan érdemek kísérik, a kevélységet s önhittséget pedig legtöbbször tudatlanság kíséri. Szótfogadunk szüleinknek és teljesítjük kötelmeinket (kötelességeinket) elégedettséggel. Fivéreim az időnek nagyobb részét játékban töltik el (játszásra) fordítják), és tanáraiknak sok bosszúságot szereznek. Ezer különféle dologba fognak (kezdenek), és semmit sem végeznek be. Ha szemőkre vetem állhatlanságukat, akkor sírnak, vagy megharagusznak rám. Szerencsés az az ember, ki idejét jól használja s ki kötelmeit elébe teszi minden mulatságnak.

2.

Nyugalom, Ruhe; máshol, másutt, anderwärts; vétke, gonosztévő, ein Schuldiger; elkerülni a bün-

tetést, der Strafe entgehen; furdalások (szemrehányások), die Vorwürfe; ősz, grau; rábízni magát, sich verlassen; elődök, ősök, die Vorfahren; vkit utánozni, einem nachahmen; fölösleges, überflüssig; azaz, das ist.

Ha a legnagyobb kincset, azaz a lelkismeret nyugalmát s a szív ártatlanságát magadban föl nem találod, hasztalan fogod azt másutt keresni. Ha el is kerül a vétke a büntetést, az öntudat furdalásait nem kerülheti el. Sokan boldogabb életet vinnének (boldogabban élnének) s jobbra fordítanák idejököt, ha pénz helyett hasznos ismeretekkel bírnának. Ifju, szánd meg az ősz hajakat s gyámoítsd ezt az aggastyánt! Ne légy büszke őseid eredményeire, hanem utánozd azokat s igyekezzél hozzájuk hasonlónak lenni. A ki fölösleges dolgokat vesz, eladja a hasznosokat és szükségeseket.

3.

Az élet tartama (hossza), die Dauer des Lebens; öl, (ölébe), der Schoß; csira, Keim; értésére adni, zu verstehen geben; közremunkálni, befolyni, tenni, beitragen; sokféleképen, auf vielfache Weise; folyamodni, menekedni, die Zuflucht nehmen; szükségelni, nöthig haben; általános, allgemein; tiszteletet szerezni, die Achtung erwerben.

Az élet tartama nem az évek száma szerint (nach), hanem a jó cselekedetek száma szerint számíttatik. A ki több jót tett, az tovább is élt. Minden mit a föld létrehoz, visszatér (az ő) annak ölébe és új élet csirájává lesz. Az élet oly rövid, minden

percze oly drága, és mégis úgy élünk, mintha életünknek soha vége nem leendne. A természet két fület és csak egy száját adott (nekünk); értésünkre akarta ez által adni, hogy többet kell hallanunk mint beszélnünk. A mi szomszédunk tiszteletreméltó ember; közremunkált sokféleképen barátai szerencséjére (zu), s gyámoltott annyi szegényt, a mennyit csak tudott, (möglích sein). Mindig hozzá folyamodtam, ha pénzre volt szükségem. Ez által ő általános tiszteletet szerzett magának.

4.

Igaztalanságot tenni, Unrecht thun; rossz következmények, üble Folgen; utód, ivadék, Nachkomme; eltörölni, vermischen; lehellet, der Hauch; homokszem, Sandkorn; keresztülfutni, durchlaufen; seb, Wunde; megállapodni, sich aufhalten; hinni, bízni, trauen; neveztetni, hivatni, sich nennen; földleírás, Geografie; tanítani, lehren; tulajdonság, Eigenschaft; felület, Oberfläche; lakni, bewohnen; termények, die Erzeugnisse.

Ha igaztalanságot követ el valaki rajtad (3. es.), bocsáss meg neki. A bosszunak mindig rossz következményei vannak. Az aggastyán nem maga számára, hanem ivadékai számára ültetett. A hú barátinak emlékét sem az idő sem a szerencsétlenség ki nem törölheti szívéből. Az ember gyenge nád; egy lehellet, egy porszem megölheti őtet. A rosszak hasonlóak a legyekhez, melyek átfutják az egész testet s csak a seben állapodnak meg. A földleírás tanít bennünket ismerni a föld alakját s nagyságát, mozgásának tulajdonságait, az állatokat, melyek rajta

laknak (azt lakják), s a terményeket, melyek azt szépitik. Egy gyermek, kitől azt kérzdeztek, hol van az Isten, felelé: Mondd meg előbb, hol nincs az Isten, én aztán megmondandom, hol van. A tapasztalás tanítja, hogy ne higgyünk mindenkinek, és hogy nem minden, ki barátunknak nevezi magát, érdemli meg ezt a nevet; mert sokan kik szerencsénkben legjobb barrátaink voltak, szerencsétlenségünkben elhagytak minket.

5.

Feleség, die Gattin; jónevelésű, wohlgezogen; takarékos, sparsam; visszavonult, zurückgezogen, einsam; számos, zahlreich; kikeresett, keresett, aufgesucht; igazán felvilágosult, wahrhaft aufgeklärt; tisztelni, achten; suba, Bauernpelz; selyem (selyemből), seiden; becsülni, schätzen; nemesség, der Adel; születés, die Geburt; cseréptál, eine irdene Schüssel.

Ez a család nagyon szerencsés. Az apa becsületes és munkás férfiú; felesége erényes, szerény és jóságos asszony. A gyermekek jó nevelésűek. A szülék nem gazdagok, hanem takarékos és visszavonult életet visznek, s kis vagyonuk nagy részét szegények gyámloltására fordítják. Nem szeretik sem a nagyszámu barátokat, sem a keresett ételeket, sem a drága mulatságokat; és szerettetnek mindazoktól, kiknek szerencsájök van őket ismerni (zu). Az igazán felvilágosult ember tiszteli az érdemet a suba alatt épen úgy, mint a selyem ruhák alatt. Ő jobban becsüli a lélek nemességét, mint a születés nemességét s egyaránt jóízűn eszik cserép- és aranytálból.

6.

Viharos, stürmisch; vihar, der Sturm; okozni, verursachen; nézd csak, sieh doch; földre terített, auf den Boden niedergestreckt; fűzfa, Weide; patak, Bach; egyenesen állni, aufrechtstehen; viharszél, Sturmwind; meghajolni, sich biegen; hajlékony, geschmeidig; engedni, nachgeben; megkimélt (megkimélve), verschont.

Egy napon igen viharos éj után elment az atya fiaival a mezőre (auf), hogy megnézzék, minő károkat okozott a vihar. Nézd csak, kiálta fel a fiuk egyike, itt fekszik földre terítve egy nagy, erős tölgyfa, míg (während) a gyöngye fűzfa a patak nál még egyenesen áll. Én azt gondolnám, a vihar könnyebben törheti el a fűzfát, mint a tölgyfát.

Fiam, szólt az atya, a büszke, pompás tölgyfának, mely nem tud meghajolni, el kellett törnie; de a hajlékony fűzfa engedett a viharnak s azért megkimélve maradt.

7.

Hátrahagyni, hinterlassen; kunyhó, Hütte; szőlő-hegy, der Weinberg; mely vele határos, (erinti azt, rá döl), der daran stößt; felásni, körülásni, umgraben; gondosság, szorgalom, Sorgfalt; megművelni a földet, den Boden bearbeiten; bőség, nagy mennyiség, Menge; szőlő, Trauben; kitalálni, errathen; kincs alatt érteni, mit dem Schätze meinen; betű, der Buchstabe.

Halála előtt a falusi lakó (Dorfbewohner) összehívta három fiát s így szólt: Szeretett gyermekeim!

nem hagyhatók hátra egyebet, mint ezt a kunyhót s a szőlőhegyet mely vele határos. De a szőlőben nagy kincs fekszik elrejtve. Ássatok szorgalmasan s megtaláljátok azt.

Az apa halála után felásták a fiuk az egész szőlőhegyet legnagyobb szorgalommal, hanem sem aranyat sem ezüstöt nem találtak. És minthogy a földet eddig egyszer sem művelték meg oly szorgalommal, sokkal nagyobb mennyiségű szőlőt (a szőlőnek sokkal nagyobb mennyiségét) adott (hervorbringen).

Ekkor találták ki a fiuk, mit értett az apa a kincs alatt. és felírták a szőlőhegy ajtajára nagy betűkkel: A munka legnagyobb kincse az embernek.

8.

Nevére, névre, mit Namen; part, das Ufer; vizbefulasztani, ölni, ertränken; szánakozni, valakin, mit jemand Mitleid haben; megszokni (vkit), hozzászokni vkihez, sich an einen gewöhnen; lefeküdni (ágyba), sich zu Bette legen; rögtön, plöhlích; megpillantani, erblicken; borzasztó külsejű, kinézésű, von fürchterlichem Aussehen; segélyért kiáltani, um Hilfe rufen; elősietni, herbeilehen; kiáltás, das Geschrei; rabló, zshivány, Räuber; az igazságnak általadni, der Gerechtigkeit überliefern; megmenteni az életet, das Leben retten; gyertya, Kerze.

Egy lányka, nevére Karolina, sétálni ment egyszer a folyó partjára. Itt szembe jött néhány rossz fiúval. kik egy kutyácskát vizbefulasztani

akartak. Megszánta a szegény állatocskát, megvette s magával hazavitte (vezette azt). A kutyácska hozzája szokott és nem hagyta őt soha el. Egy estén, midőn le akart fekünni, a kutyácska rögtön ugatni kezdett. Karolina vette a gyertyát, az ágy alá nézett s borzasztó külsejű embert pillantott meg, ki ott elrejtve volt. Ez tolvaj vala. Karolina segélyért kiáltott s kiáltására a ház összes lakói elősiettek. Megfogták a tolvajt s átadták őt az igazságnak. Karolina hálát adott (köszönte) az égnek, hogy ily szerencsésen megkimélve maradt, s mondá: Senki sem hitte volna, hogy a szegény állatocská, melynek én életét mentettem meg, az enyimet volt megmentendő.

9.

Molnár, Müller; beleesni, hineinfallen; egy évvel reá, ein Jahr darauf; kiűtni, ausbrengen; kovácműhely, Schmiede; ijedés, Schrecken; égő ház, das brennende Haus; merni, bátorkodni, wagen; kihozni; herausbringen; hála Istennek!, Gott sei gelobt!; alkalmat adni, Gelegenheiten geben; hálát tanusítani (mutatni), Dankbarkeit beweisen.

A molnár kis fia a patakhoz közeledett és beleesett. A kovács, ki a patakon túl lakott, látta ezt, a vízbe ugrott, kihuzta a fiút s bevitte atyjához. Egy évvel rá kiűtött éjjel a tűz a kovácműhelyben. Már az egész ház lángokban állá, midőn a kovács ezt észrevette. Megmentette magát, nejét és gyermekeit, hanem első ijedésében legkisebb lánykáját mégis ott felejtette. A gyermek az égő házban sirni s kiáltani kezdett, de senki sem mert köze-

ledni. Ekkor odajött a molnár, beugrott a lángok közé, kihozta szerencsésen a gyermeket, átadta a kovácsnak s mondá: Hála Istennek! ki nekem alkalmat adott hálámat megmutatni. Ön ki hozta fiamat a vízből, én pedig Isten segélyével kimentettem a tűzből önnek lányát.

XVIII

A mondatokról általában.

1.

Minden mondatban meg kell különböztetni.

Az *alanyt* (Subjekt, Satzgegenstand), vagyis a személyt vagy dolgot, melyről beszélünk, — és az *állítmányt* (Prädikat, Satzaussage), vagyis azt, mit az alanyról mondunk vagy állítunk.

Az *alany* szokottan *főnév* vagy *személyes névmás* által fejeztetik ki, s mindig az első vagyis alanyesetben áll, e kérdésre: *ki? mi?*

Az *állítmánynak* három kifejezés-módja van:

1) *Főnév által*, midőn azt akarjuk mondani, hogy *ki* vagy *mi* a személy vagy dolog.

2) *Melléknév által*, midőn mondani akarjuk *milyen* a személy vagy dolog.

3) *Ige által*, midőn mondani akarjuk, *mit csinál* vagy *minő állapotban van* a személy vagy dolog.

P. o. Én tanuló vagyok.	Ich bin ein Schüler.
Te szorgalmas vagy.	Du bist fleißig.
Ő ír.	Er schreibt.
A csalogány madár.	Die Nachtigall ist ein Vogel.
A hó fehér.	Der Schnee ist weiß.
A virág virágzik.	Die Blume blüht.

A mondatok vagy *egyszerűek* (einfache Sätze), vagy *összetettek* (zusammengesetzte Sätze), vagy *összeshúzott* az az megrövidített mondatok (zusammengesogene oder verkürzte Sätze.)

2.

Egyszerű mondatok.

Az egyszerű mondatok csak egy alanyt és egy állítmányt foglalnak magukban s lehetnek vagy leg-egyszerűbb (ganz einfach), vagy tágitott mondatok (erweiterte Sätze).

P é l d á k.

a legegyszerűbb mondatokra.

A tavasz évszak. A nap világít. A fák zöldelnek. A szemek látnak. A madárkák énekelnek. A földművelő bevet. A gyermekek játszanak.

Der Frühling ist eine Jahreszeit. Die Sonne scheint. Die Bäume grünen. Die Augen sehen. Die Vögel singen. Der Landmann besäet. Die Kinder spielen.

P é l d á k.

a tágitott mondatokra.

Az enyhe tavasz a legszebb évszak. A tiszta nap melegebben (süt) világít. A fák zöldelnek a

kertben. *Szemeim* mindenütt szép virágokat *látnak*. A kis *madárkák éneklék* az erdőben vidám dalukat. A szorgalmas *földművelő beveti* ismét termékeny földjét. A kis *gyermek*ek örömmel *játszanak* a fák árnyékában.

Der holde Frühling ist die schönste Jahreszeit. Die helle Sonne scheint wärmer. Die Bäume grünen im Garten. Meine Augen sehen überall schöne Blumen. Die kleinen Vögel in im Walde singen ihr munteres Lied. Der fleißige Landmann besäet wieder seinen fruchtbaren Acker. Die kleinen Kinder spielen freudig in dem Schatten der Bäume.

3.

Összetett mondatok.

Egy mondatba össze lehet foglalni két vagy több, egyszerű mondatot, melyek közül mindegyik saját alanyal és saját állítmánnyal bír.

Az összetett mondatok kétfélék lehetnek :

1) *Társuló* vagy *mellékel*t mondatok (beigeordnet zusammengefügte Sätze), ha t. i. az egyszerű mondatok nem egymástól függők s mindegyik magában teljes önálló gondolatot fejez ki.

P é l d á k.

A szépség elmulik ; az erény örökké tart. A tavasz virágokkal ajándékoz meg minket ; az őszy gyömölcsökkel ajándékoz meg minket. Az igazságnak nincs szüksége sok szóra ; a hazugságnak el-

lenben nem lehet elég szava. A melegség kinyújtja (kiterjeszti) a testeket; a hideg ellenben összehuzza azokat. A nap feljött, és az atya elutazott. A gyermekek jól viselik magukat, és ez a szüléknek nagy örömet okoz. A mértékletlen először is egészségének árt; aztán alkalmatlanná teszi magát a munkára, továbbá megkevesbíti vagyonát; végre mások előtt is elveszti a tiszteletet.

Die Schönheit vergeht, die Tugend währt ewig. Der Frühling beschenkt uns mit Blumen; der Herbst beschenkt uns mit Früchten. Die Wahrheit bedarf nicht vieler Worte; die Lüge hingegen kann ihrer nicht genug haben. Die Wärme dehnet die Körper aus; aber die Kälte zieht sie zusammen. Die Sonne gieng auf, und der Vater reiste ab. Diese Kinder führen sich gut auf und dieß macht den Ältern große Freude. Der Unmäßige schadet erstlich seiner Gesundheit: dann macht er sich zur Arbeit unfähig; ferner vermindert er sein Vermögen; endlich verliert er auch bei andern die Achtung.

Jegyzet. A társuló mondatok vagy különállók, azaz minden összeköttetés nélküliek, vagy összekötvék különféle kötszók által.

A társuló mondatok szokottan pontosvessző által (Strichpunkt) különítettnek el; az *és*, *vagy* kötszók előtt csak vessző (Beistrich) használtatik.

2) *Alarendelt összetett mondatok* (untergeordnet zusammenge setzte Sätze), melyek közül az egyik, az alapgondolatot fejezi ki, s azért *alapmondatnak* (Hauptsatz) neveztetik; a többiek az alapmondat meghatározására szolgálnak, s azért *mellékmondatoknak* (Nebensätze) hivatnak.

Az alárendelt mondatok az alapmondattal vagy vissza-mutató szavak, vagy különféle kötszók által köttetnek össze.

Az alárendelt mondat az alapmondatnak vagy *előtte* vagy *utána* vagy *közepén* is állhat.

P é l d á k.

a) *A mint feljött a nap, az apa elutazott.*

Als die Sonne aufgieng. reiste der Vater ab.

b) *A nap feljött, midőn az apa elutazott.*

Die Sonne gieng auf, als der Vater abreiste.

c) *Ezen gyermekek szüleiknek örömet szereznek, mivel jól viselik magukat.*

Diese Kinder machen ihren Ältern Freude, weil sie sich gut aufführen.

d) *Mivel e gyermekek jól viselik magukat, ez a szüléknek örömet szerez.*

Weil diese Kinder sich gut aufführen, macht dieß den Ältern Freude.

e) *A gyermekek, kik jól viselik magukat, a szüléknek örömet szereznek.*

Die Kinder, welche sich gut aufführen, machen den Ältern Freude.

Az a) alatti példának alárendelt mondata alapmondattá lesz a b) alatti példában. A három utóbbi példának alárendelt mondata a c) alatti példában mint *utómondat* (Nachsatz), a d) alattiban mint *előmondat* (Vordersatz), az e) alattiban, mint *középmondat* (Zwischensatz) áll.

Az előmondat az utómondattól vessző által különíttetik el; a középmondatok két vessző közé záratnak.

4.

Az alárendelt mondat az alapmondatra nézve helyettesítheti vagy az *alanyt*, vagy a főnév *meghatározását*, vagy az ige és melléknév *kiegészítését*, végre a hely-, idő-, mód- és oknak különféle *körülményeit* fejezheti ki.

Az alárendelt mondatok tehát négyfélék:

a) *Alanyi mondatok* (Subjektívák).

Hogy az atya utjából visszatért, ez a gyermekeknek nagy örömet okoz.

Daß der Vater von der Reise zurückgekehrt ist, macht den Kindern große Freude.

Hogy vajjon az ifju holnap elutazik-e, még bizonytalan.

Ob der Jüngling morgen abreise, ist noch ungewiß.

Hogy a beteg az orvos rendelményeit szorosán kövesse, egyáltalában szükséges.

Daß der Kranke die Vorschriften des Arztes genau befolge, ist durchaus nothwendig.

Mikor halunk meg, bizonytalan.

Wann wir sterben werden, ist ungewiß.

b) *Meghatározó mondatok* (Beisüßések).

Az ember, *ki nem jó erkölcsű*, sehol sem tiszteltetik.

Der Mensch, welcher keine guten Sitten hat, wird nirgends geachtet.

Meg kell újitnunk naponkint azon eltökélést, *hogy megjobbitjuk magunkat.*

Wir sollen den Entschluß täglich erneuern, daß wir uns bessern werden.

Ama remény, *hogy van örök élet*, igen vigasztaló.

Die Hoffnung, daß es ein ewiges Leben gibt, ist sehr tröstlich.

c) *Kiegészítő mondatok* (Ergänzungsätze).

Egy ember sem tudhatja egész bizonyosan, *vajjon holnap egészségesen ébredend-e föl.*

Kein Mensch kann ganz gewiß wissen, ob er morgen gesund erwachen werde.

A lelkesmeret szava mondja nekünk, *hogy a jót cselekednünk, a rosszat pedig kerülnünk kell.*

Die Stimme des Gewissens sagt uns, daß wir das Gute thun und das Böse meiden sollen.

Az Isten iránti szeretet abban áll, *hogy parancsait megtartsuk.*

Die Liebe zu Gott besteht darin, daß wir seine Gebote halten.

d) *Körülmény-mondatok* (Umstandsätze).

Időre nézve:

A kakas kukorít, *mielőtt megviradna.*

Der Hahn kräht, *ehe der Tag anbricht.*

Midőn Jézus meghalt, elsötétedett a nap.

Als Jesus starb, *verfinsterte sich die Sonne.*

Helyre nézve:

Isten lát, *akárhol légy.*

Gott sieht dich, wo du auch immer sein magst.

Tégy mindent oda, *a hol lennie kell.*

Lege jede Sache dorthin, wo sie sein soll.

Módra nézve:

Az őszinte ember úgy beszél, *amint gondol.*

Der aufrichtige Mann spricht so, wie er denkt.

A hizelgő úgy beszél, *amint őt szívesen hallják.*

Der Schmeichler spricht so, wie man es gerne hört.

Beszélj úgy, *hogy értsenek*

Sprich so, daß man dich verstehe.

Okra nézve:

A gőzök a magasba emelkednek, *mivel könnyebbek, mint a lég.*

Die Dünste steigen in die Höhe, weil sie leichter sind, als die Luft.

Nem egy ember elégedetlen, *habár gazdag és tekintélyes is.*

Mancher ist nicht zufrieden, obgleich er reich und angesehen ist.

Tiszteld atyádat és anyádat, *hogy hosszúéletű lehess a földön.*

Ehre den Vater und die Mutter, auf daß du lange lebest auf Erden.

Összevont mondatok.

5.

Sokszor szebb hangzás vagy élénkebb szólás-mód kedvéért két vagy több egyszerű mondatot egybe vonunk össze; ez pedig megtörténik:

a) Ha ugyanazon alanyhoz két vagy több különböző állítmányt csatolunk. P. o.

A nap *világít* és *melegít*,
e helyett:

A nap *világít*; a nap *melegít*.

Die Sonne *leuchtet* und *erwärmet*,
anstatt:

Die Sonne *leuchtet*; die Sonne *erwärmt*.

A rózsza nem csak *szép*, hanem *jószagú* is.

Die Rose ist nicht nur *schön*, sondern auch *wohlriechend*.

Dávid nem csak *király*, hanem *próféta* is volt
David war nicht nur *König*, sondern auch *Profet*.

b) Ha két vagy több alanyhoz ugyanazon egy állítmány függesztetik. P. o.

Az *eb* és *macska* házi állatok;
e helyett:

Az *eb* házi állat; a *macska* házi állat.

Der Hund und die Katze sind *Hausthiere*;
anstatt:

Der Hund ist ein *Hausthier*; die Katze ist ein *Hausthier*.

A nap, hold és csillagok világítanak.

Die Sonne, der Mond und die Sterne leuchten.

Nem csak *a lég*, hanem *a víz* is átlátszó.

Nicht nur die Luft, sondern auch das Wasser ist durchsichtig.

Jegyzet. Ha az állítmány több alanyra vonatkozik, többes számba tételik. Ha azonban az alanyok különböző személyeket jelölnek, az állítmány az első személyt követi. A második személynél elsőbb az első személy, a harmadiknál elsőbb a második. P. o.

Én és te *tudjuk* azt.

Ich und du *wissen* es.

Te és fivéred *hibáztatok*.

Du und dein Bruder *habet* gefehlt.

Én, te, fivéred és nővéred a templomba *megyünk*.

Ich, du, dein Bruder und deine Schwester *werden* in die Kirche gehen.

c) Ha valamely mondatot *hasonnemű* meghatározó, kiegészítő vagy körülményjelölő szavakkal szélesítünk. P. o.

A ludak és hollók tollai írásra szolgálnak. (A ludak tollai írásra szolgálnak; a hollók tollai írásra szolgálnak).

Die Federn der Gänse und Raben dienen zum Schreiben. (Die Federn der Gänse dienen zum Schreiben; die Federn der Raben dienen zum Schreiben.)

A szabó ollót és tűt használ. (A szabó ollót használ; a szabó tűt használ).

Der Schneider bedient sich der Schere und der Nadel. (Der Schneider bedient sich der Schere; der Schneider bedient sich der Nadel).

A verebek nálunk maradnak nyáron s télen. (A verebek nálunk maradnak nyáron; a verebek nálunk maradnak télen).

Die Sperlinge bleiben im Winter und im Sommer bei uns. (Die Sperlinge bleiben bei uns im Winter; die Sperlinge bleiben bei uns im Sommer.)

A jó gyermek a szüléknek és a tanároknak engedelmes.

Das gute Kind ist Eltern und Lehrern gehorsam.

Az üveg elrepedhet mind a hidegtől mind a melegségtől.

Das Glas kann sowohl von der Kälte, als auch von der Hitze zerpringen.

Általános jegyzet az a), b), c)-hez.

Az ugyanazon állítmányhoz tartozó alanyok, mint szinte az ugyanazon alanyhoz tartozó állítmányok, végre a *hasonnemű* meghatározó, kiegészítő s körülményjelölő szavak különféle kötszók segítségével foglaltatnak össze.

d) Összevonhatjuk végre az alapmondatok az alárendeltekkel, ha az utóbbiakból a visszamutató névmásokat vagy kötszókat elhagyjuk.

Ez pedig megtörténik *hozzáadás* (Beifügung) *melléknév, igenév, főnév, határozó* vagy az igenek *határozatlan módja* segítségével. P. o.

A szivárványnak, mely a természetnek legszebb tüneménye. hét színe van. = **A szivárványnak, a természet legszebb tüneményének,** hét színe van.

Der Regenbogen, welcher die schönste Naturerscheinung ist, hat sieben Farben. = **Der Regenbogen, die schönste Naturerscheinung,** hat sieben Farben.

Dávid, ki kicsiny és jelentéktelen volt, leverte az óriás Goliátot. = **A kicsiny és jelentéktelen Dávid** leverte az óriás Goliátot.

David, welcher klein und unansehnlich war, erlegte den Riesen Goliath. = **Der kleine und unansehnliche David** erlegte den Riesen Goliath.

Midőn a nap lement, szülővárosunkhoz közeledénk. = **Nap lementével** szülővárosunkhoz közeledénk.

Als die Sonne untergieng, näherten wir uns unserer Vaterstadt. = **Mit untergehender Sonne** näherten wir uns unserer Vaterstadt.

A gőzök, mivel könnyűek, fölszállnak a magasba. = **A gőzök könnyűségük miatt** fölszállnak a magasba.

Die Dünste, weil sie leicht sind, steigen in die Höhe. = **Die Dünste steigen vermöge ihrer Leichtigkeit** in die Höhe.

Beszélj úgy hogy értsenek. = **Beszélj értelmesen.**

Sprich so, daß man dich verstehe. = **Sprich verständlich.**

A gonosztévő megérdemli *hogy megbüntetessék.*
 = A gonosztévő *büntetést* érdemel. = A gonosztévő
 megbüntetendő.

Der Verbrecher verdient, daß er gestraft werde.
 Der Verbrecher verdient Strafe. = Der Verbrecher
 verdient gestraft zu werden.

6.

*Az alapmondatnak az alárendeltteli összevonásá-
 ról különösen.*

Az alapmondatnak az alárendeltteli összevoná-
 sában különösen figyelembe kell venni, hogy vajjon
 az alárendelt mondatnak állítmánya főnév-e, mellék-
 név-e, avagy ige.

A.

*Ha az alapmondat állítmánya főnév, akkor ki
 kell hagyni a visszamutató névmást vagy a kő/ssót*
és a lenni (sein) igét, a meghatározó főnév pedig az
összes, hozzátartozó nevekkel együtt, mint hozzáadás
vagy mindjárt az alany után, vagy az alapmondat-
nak azon szava után tétetik, melyre a névmás vo-
natkozik, és ama szóval esetben megegyez. P. o.

A czethal, (mely) a legnagyobb tengeri szörny,
 az emlős állatokhoz tartozik.

Der Wallfisch (welcher) das größte Seeunge-
 heuer (ist), gehört zu den Säugethieren.

Salamonnak, (ki Izráel népének legbölcsebb királya volt) *Izráel népe legbölcsebb királyának* mondatai kitünő erkölcstanítmányokat tartalmaznak.

Die Sprüche Salomons, (welcher der weiseste König in Israhel war) des weisesten Königs in Israhel, enthalten vortreffliche Sittenlehren.

Szót fogadj tanítódnak, (ki a legjobb tanácsadód), *a te legjobb tanácsadódnak,*

Folge dem Lehrer, (welcher dein bester Rathgeber ist), *deinem besten Rathgeber.*

A kutyát, (mely az embernek leghivebb kísérője), *az ember leghivebb kísérőjét,* megtalálhatjuk a föld minden részén.

Der Hund, (welcher der treueste Begleiter des Menschen ist), den treuesten Begleiter des Menschen, kann man in allen Erdtheilen antreffen.

A nap a műveletlen népektől Isten gyanánt tiszteltetett, *minthogy az a világosság és melegség kútforrása* = A nap, *a világosság és melegség kútforrása,* a műveletlen népektől Isten gyanánt tiszteltetett.

Die Sonne wurde von den rohen Völkern göttlich verehrt, weil sie die Quelle des Lichtes und der Wärme ist. = Die Sonne, die Quelle des Lichtes und der Wärme, wurde von den rohen Völkern göttlich verehrt.

B.

Ha az alárendelt mondat állítmánya melléknév, akkor ki kell hagyni a visszamutató névmást vagy a kötszót és lenni igét, a meghatározó mel-

léknév pedig közvetlenül vagy magával az alánynyal vagy az alapmondatnak azon főnévvel jó kapcsolatba, melyre a névmás vonatkozik, és megegyez vele nemben, számban és esetben. P. o.

A tanuló, ki szorgalmas, (*A szorgalmas tanuló*) meg fog jutalmaztatni.

Der Schüler, welcher fleißig ist. (*Der fleißige Schüler*) wird belohnt werden.

Egyedül a vallás képes azon embernek, ki kis-lelkű, (*Egyedül a vallás képes a kislelkű embernek*) vigaszt és bátorságot adni.

Die Religion allein kann einem Menschen, welcher kleinmüthig ist, (*Die Religion allein kann einem kleinmüthigen Menschen*) Trost und Muth verschaffen.

A gyermeknek meg kell büntettetnie, ha engedellen. = *Az engedellen gyermeknek meg kell büntettetnie.*

Ein Kind muß gestraft werden, wenn es ungehorsam ist. = *Ein ungehorsames Kind muß gestraft werden*

A pajzán fiuk gyümölcsöt szakítottak, *habár az még éretlen volt.* = *A pajzán fiuk leszakították a még éretlen gyümölcsöt.*

Die mutzwilligen Knaben pflückten Obst, obwohl es noch unreif war. = *Die mutzwilligen Knaben pflückten das noch unreife Obst.*

C.

Ha az alárendelt mondat állitmánya ige, akkor az a cselekvő mondatban jelenidejű igenévvé, a

szenvedő mondatban pedig mult idejű igenévvé változik. Az igenév aztán épen úgy mint a melléknév, az alapmondatnak azon főnévével jó kapcsolatba, melyre a névmás vonatkozik. P. o.

A kutya, mely alszik, (*Az alvó kutya*) nem fog nyulat.

Ein Hund, welcher schläft, (*Ein schlafender Hund*) fängt keinen Hasen.

A fiu, ki hibáját megbánja (*A hibáját megbánó fiu*) bocsánatot érdemel.

Ein Knabe, welcher seinen Fehler bereuet, (*Ein seinen Fehler bereuender Knabe*) verdient Verzeihung.

A föld, mely rosszul trágyáztatik, (*A rosszul trágyázott föld*) nem adhat bő aratást.

Ein Acker, welcher schlecht gedüngt wird, (*Ein schlecht gedüngter Acker*) kann keine reichliche Änte geben.

A gyermekek örömmel futának atyjok elébe, *midőn utjából visszatért.* = A gyermekek örömmel futának *utjából visszatérő* atyjok elébe.

Die Kinder liefen freudig dem Vater entgegen, da er von der Reise zurückkam. = Die Kinder liefen dem von der Reise zurückkommenden Vater freudig entgegen.

A gonosztévő igen gyakran maga magát árulja el, *miel furdaltatik lelkesmerete által.* = *A lelkesmerete által furdalt* gonosztévő igen gyakran maga magát árulja el. = A gonosztévő, *lelkesmerete által furdaltatva*, igen gyakran maga magát árulja el.

Sehr oft klagt der Verbrecher sich selbst an, weil er von seinem Gewissen gefoltert wird. = Sehr

oft klagt der von seinem Gewissen gefolterte Verbrecher sich selbst an. = Sehr oft klaget der Verbrecher, von seinem Gewissen gefoltert, sich selbst an.

1. Jegyzet. Az alárendelt mondatban, melynek állítmánya ige, a visszamutató névmás csak akkor hagyható el, ha az első esetben áll, vagy ha a cselekvő mondatnak szenvedőre vagy a szenvedőnek cselekvőre változtatása által első esetben jó. Azonkívül az ige nek a cselekvő mondatban csak a jelen vagy főlmult időben lehet állnia, a szenvedő mondatban, pedig állhat az ige minden időben, kivéve a jövőt. Más esetekben a visszamutató névmást kihagyni nem lehet. P. o.

A szorgalmas gyönyörrel emlékezik vissza azon éveire, melyeket jól használt fel (*melyek általa jól használtattak fel*). = A szorgalmas az általa jól felhasználott évekre gyönyörrel emlékezik vissza.

Der Fleißige erinnert sich mit Vergnügen der Jahre, welche er gut angewendet hat (die von ihm gut angewendet worden sind). = Der Fleißige erinnert sich mit Vergnügen der von ihm gut angewendeten Jahre.

Mily nagy a te szüleidnek jósága, kiktől te oly gyöngéden szerettettel (*kik téged oly gyöngéden szeretnek*). = Mily nagy a te, téged oly gyöngéden szerető szüleidnek jósága.

Wie groß ist die Güte deiner Ältern, von denen du so zärtlich geliebet wirst (welche dich so zärtlich lieben). = Wie groß ist die Güte deiner dich so zärtlich liebenden Ältern.

2. *Jegyezt.* Ha az alap- és alárendelt mondat között semmi különös viszony nincsen, akkor a kötszó kihagyatik, a megfelelő igenév pedig, épen úgy mint a melléknév, összeköttetik alkalmas elöljáró által az alárendelt mondat alanyával, és az így megrövidített mondatok beleolvadnak az alapmondatba. P. o.

Nem folytathattuk utunkat, *mivel az eső oly sokáig tartott.* = *Az oly sokáig tartó eső miatt* utunkat nem folytathattuk.

Wir konnten nicht die Reise fortsetzen, weil der Regen so lange anhielt. = *Wegen des so lange anhaltenden Regens* konnten wir nicht die Reise fortsetzen.

Miután a csata megnyerett volt, a főváros könnyen bevétetett. = *A megnyert csata után* a főváros könnyen bevétetett.

Nachdem die Schlacht gewonnen war, wurde die Hauptstadt leicht eingenommen: = *Nach gewonnen er Schlacht* wurde die Hauptstadt leicht eingenommen.

D.

Gyakran ékesség vagy változatosb szólásmód kedvéért vagy akkor is, ha a mondatot másképp összevonni nem lehet, az alárendelt mondatnak igéjét vagy melléknévét megfelelő főnévvel cseréljük fel, alkalmas elöljáróval, ha kötszót akarunk kihagyni; — elöljáró nélkül pedig, ha visszamutató névmást hagyunk ki. P. o.

Midőn Tiberius császár uralkodott, született Krisztus. = *Tiberius császár uralkodása alatt* született Krisztus.

Als Kaiser Tiberius regierte, wurde Christus geboren. = Unter der Regierung des Kaisers Tiberius wurde Christus geboren.

Semmi baj sem érhet bennünket, ha Isten nem akarja vagy nem engedi. = Semmi baj sem érhet bennünket Isten akarata vagy engedelmé nélkül.

Nichts Böses kann uns begegnen, wenn es Gott nicht will oder zulässt. = Nichts Böses kann uns ohne Gottes Willen oder Zulassung begegnen.

Dicsérték a tanonczot, mivel szorgalmas volt. = Dicsérték a tanonczot szorgalma miatt.

Man lobte den Schüler, weil er fleißig war. = Man lobte den Schüler seines Fleißes wegen.

Csodáld azt ki a világot teremtetete. = Csodáld a világ Teremtőjét

Bewundere den, welcher die Welt erschaffen hat. = Bewundere den Schöpfer der Welt.

E.

A basz, hogy kötszó akkép hagyatik ki, ha az ige határozatlan móddal és zu szócskával, vagy főnévvel, vagy néha megfelelő határozóval cseréltetik fel, a meghatározó melléknév pedig megfelelő főnévvé változik. P. o.

Örülök, hogy viszont látlak. (Örülök, téged viszont láthatni). Vagy: Örülök viszont látásodon.

Ich freue mich, daß ich dich wieder sehe. = Ich freue mich, dich wieder zu sehen.

Sajnálom, *hogy megbántottalak.*

Es reuet mich, daß ich dich beleidigt habe.
= Es reuet mich, dich beleidigt zu haben.

A földnek maga körüli forgása okozza, *hogy a nap és éj váltakoznak (a napnak s éjnek váltakozását).*

Die Bewegung der Erde um sich selbst bewirkt, daß Tag und Nacht abwechseln, (die Abwechslung des Tages und der Nacht).

Irj úgy, *hogy olvasni lehessen.* = Irj *alvashatóan.*

Schreibe so, daß man es lesen könne. = Schreibe *leserlich!*

A természetnek egész elrendezéséből kiviláglik, *hogy az Isten legbölcsebb és legjóságosabb.* = A természetnek egész elrendezéséből Istennek *legbölcsebb s legjóságosb volta világlik ki.*

Aus der ganzen Einrichtung der Natur leuchtet hervor, daß Gott höchst weise und gütig ist. = Aus der ganzen Einrichtung der Natur leuchten Gottes höchste Weisheit und Güte hervor.

F.

A magyarban a *minthogy, miután* sat. kötszókat is kiszokták hagyni a *va, ve, ván, vén* végzetű állapotjegyzők segélyével, mit a németben utánozva fordítani nem lehet. P. o.

Minthogy el vagyok foglalva (*el levén* foglalva) nem látogathatlak meg.

Da ich beschäftigt bin, so kann ich dich nicht besuchen.

Midőn a templomba mentem (templomba *menve*) szembejöttem vele.

Ich begegnete ihm, als ich in die Kirche gieng.

Miután megirtam volt levelemet (*megírván* levele-
met) a postára vittem.

Nachdem ich den Brief geschrieben hatte, trug ich ihn
auf die Post.
